

Ք Օ Ր Ր Ա Տ Օ

Կ Ա Մ

ՈՋՐԱԳՈՐԾԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Յուզիչ տալ 5 արար

ՅԱԿՈԲ ԱՐՐԱՀԱՄԵՆ
ԳՐԱԳԱՃԱՌ-ՀՐԱՏԱՐԱՆ
Քերթիզ, Կոնստանդնուպոլիս
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՊԱՐԱՆԻՍ ԲԵՆԻՍ ԵՏ.

Հայերէնի վերածննդ Մ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տպագրութիւն ՅԱԿՈԲ ԱՐՐԱՀԱՄԵՆ

Անգարա հաստէսի, Ռէփս Էփէնսի խան

1932

BERNARDIAN BOOKS
117 WASHINGTON ST
BOSTON, MASS.

ԱՆՁԵՐԸ

ՔՕՐՐԱՏՕ	դատապարտեալ մը
ԱՐՐԻՔՕ ԲԱԼՄԻԷՐԻ	բժիշկ
ՃԻԱՆԻՆՕ	վանական
ՏՕՆ ՖԷՐՆԱՆՏՕ	ձիանիւնոյի ֆեոռդին
ՌՕԶԱԼԻԱ	Քորուսոյի կինը
ԷՄՄԱ	» աղջիկը
ԱԿԱՏԱ	բժիշկին ծառան
ՔԱՅԹԱՆՕ	վանքին ծառան

ՔՕՐՐԱՏՕ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

Բժիշկին տունը սրահ մը, զարդարուն եւ լաւ
կահաւարուած. — մեջտեղը մեծ դուռ մը. —
կողմնակի երեք դուռներ:

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՏՕՆ ՖԷՐՆԱՆՏՕ ԵՒ ԱԿԱՏԱ

ՖԷՐՆ. — Այո, Արրիքօն տեսնելու համար շատ
ուրախ եմ: Ո՞վ է այդ օտարական կինը, անունը ի՞նչ
է արդեօք: Մօրեղբորս ըսածին նայելով, բժիշկը Քա-
թանեայէն հոս բերեր է այդ կինը... ամէն պարագայի
պէտք է հասկնամ այդ կնոջ ո՞վ ըլլալը:

ԱԿԱՏԱ. — Անոր ո՞վ ըլլալը չեմ գիտեր, անծանօթ
կին մըն է, անունն այ Ռօզալիա է...:

ՖԷՐՆ. — Սիկիլիոյ մէջ առանկ Ռօզալիներու շատ
կը հանդիպիք, ես լաւ կը ճանչնամ անոնցմէ շատե-
րը... հիմա ըսէ տեսնենք, այդ Ռօզալիան աղջիկ է
թէ կին...:

10872-2000

ԱԿԱՏԱ.— Ո՞վ գիտէ... ես ալ անոր մասին տեղեկութիւն չունիմ:

ՖէՐՆ.— Ըսել է դուք ալ տեղեկութիւն չունիք... բայց չիտակը, գեղեցիկ կ'ին մըն է բարեկամս, արդէն աւելորդ է ձեզմէ բացատրութիւն պահանջել ասանկ գործերու մասին:

ԱԿԱՏԱ.— Ձեր միտքը չկրցի հասկնալ:

ՖէՐՆ.— Ոչինչ... ամբողջ ուժս պիտի սպառեմ, այս կնոջ մասին տեղեկութիւն մը առնելու համար, որովհետեւ ինքնութիւնը անծանօթ այդ կ'ինը կասկածելի երեւցած է մօրեղբօրս... հովիւի մը պէս, ամենուն պատուին, բարոյականին և նիստ ու կացին պաշտպան կանգնելու պարտաւոր է... դալով այդ Ռօզալիային... լսածիս համաձայն, ամենուն կասկածը հրաւիրած է իր վրայ...

ԱԿԱՏԱ.— Իրաւ որ, խայտառակութիւնը չափ ու սահման չունի հոս. հիմա հասկցաք որ այս տանը մէջ չմնալու իրաւունք ունիմ եղեր:

ՖէՐՆ.— Բայց ո՞վ կ'ընայ արգելք ըլլալ այս տունէն ձեր մեկնելուն:

ԱԿԱՏԱ.— Իրաւունք ունիք, բարեկամս, բայց ձիանիօին հրամանով ստիպուած եմ բժիշկին քովէն վայրկեան մը իսկ չբաժնուելու, անիկա իմ ընկերս ու խորհրդակիցս եղած է:

ՖէՐՆ.— Օ՛... ի՞նչ դժբախտ պատահար, չիտակը ձիծաղելի պատասխան մը. ըսել է որ, բժիշկին վիճակէն չախորժիր, անոր վրայ համարում չունի բնաւ...:

ԱԿԱՏԱ.— Ձեմ գիտեր...

ՖէՐՆ.— Անկէ խորշելու և անկէ կասկածելու պատճառները ի՞նչ են արդեօք, պիտի ջանամ անպատճառ համկնալ...:

ԱԿԱՏԱ.— Խնդրեմ, բարեկամս, վերջացնէք այս խօսքերը, որովհետեւ նեղութիւն կը պատճառէ ինծի:

ՖէՐՆ.— Ասանկ պարագաներու մէջ զգուշութեամբ վարուելու է անպատճառ, իսկացի շարժելու է...

ԱԿԱՏԱ.— Թոյլ տուէք որ մեկնիմ, որովհետեւ շատ գործեր ունիմ:

ՖէՐՆ.— Սպասեցէք, ձեզի հարցնելիք բաներ ունիմ, և հարցումներուս ճշգրիտ պատասխանները կ'ուզեմ ձենէ: Խնդրեմ, ուսերնիդ թօթուելով, մի՛ խուսափիք պատասխանելէ, և ճշմարտութիւնը յայտնեցէք ինծի... բժիշկը ամուսնացած է...:

ԱԿԱՏԱ.— Այո՛, պարոն, ամուսնացած է. բայց կ'ինը չատոնց մեռած է.

ՖէՐՆ.— Ո՛ւր մեռած է...:

ԱԿԱՏԱ.— Ասկէ երկու տարի առաջ, այսինքն բժիշկը իր աղջկան հետ Գաթանիա չփոխադրուած՝ այս տունը մեռած է...

ՖէՐՆ.— Քաթանիա փոխադրուած... ըսել է անկէ մեկնելէս յետոյ դացած է հոն. եթէ ոչ՝ անպատճառ իրարու պիտի հանդիպէինք... երկրորդ անգամ ամուսնացած է...:

ԱԿԱՏԱ.— Ձեմ գիտեր:

ՖէՐՆ.— Այո՛, չեմ գիտերներուդ վերջը չափի գայ:

ԱԿԱՏԱ.— Ի՞նչպէս պատասխանեմ թէ ես գիտեմ այն բաները, որոնց տեղեակ չեմ...:

ՖէՐՆ.— Ամէն բանէ տեղեկութիւն ունենալիդ շատ լաւ գիտեմ, լսածիս նայելով, բժիշկը կրկին ամուսնացած է և դուք ճշմարտութիւնը ինձմէ ծածկելու կ'աշխատիք: Ռօզալիին հետ ամուսնացած է ան...:

ԱԿԱՏԱ.— Բայց բարեկամս...:

ՖէՐՆ.— Ձիս կը նեղայնես լուծութիւն պահելովդ, ստակաւ կասկածներս կ'աւելնան մօքիս մէջ...

ԱԿԱՏԱ.— Իրեն հետ տեսնուելու կը փափաքի՞ք, ահա ինքն ալ կուգայ:

Ֆէրն.— Հետուէն աղէկ չի տեսնուիր, կարծեմ
թէ միասին աղջիկ մը կայ... ո՞վ է... ի՞նչ աղջիկն
է...:

Ա.ԿԱՍՍ.— Զեմ գիտեր...:

Ֆէրն.— Ես խորհրդաւոր բաներէն շատ կ'ախոր-
ժիմ, և վաժառէ կը զգամ ամէն բան իմանալ:

Ա.ԿԱՍՍ.— Բայց, բարեկամս, վստահ եղէք որ չը
պիտի կրնաք հասնիլ ձեր վաժառքին...:

Ֆէրն.— Ինչ որ է... սպասէ՛, հոս կուգան, (եր-
կուքն ալ բեմին մէկ անկիւնը կը քաշուին)

ՏԵՍԻԼ Բ.

Առաջինները, ՌՕԶԱԼԻՍ և ԷՄՄԱ.

ՌՕԶԱ.— (Էմմային ձեռքէն բռնած) սիրելի Էմ-
մաս, այգի երթալ կ'ուզե՞ս, հոն ծաղիկներ կրնանք
ժողովել:

ԷՄՄԱ.— Ամենայն սիրով... հոն ծաղիկեփունջ մը
պիտի պատրաստեմ և հօրս պիտի նուիրեմ:

ՌՕԶԱ.— Երթանք, սիրելի աղջիկս... այգի եր-
թանք (մինչև զուռը կ'երթան):

Ֆէրն.— (Անոնց առջեւ ելլելով) ներողութիւն...
արդեօք ինծի...:

ԷՄՄԱ.— (Յած ձայնով) անծանօթ պարոն մը...
բայց ո՞վ է...:

ՌՕԶԱ.— (Ուշադրութեամբ տօն Ֆէրնանտօն դի-
տելով) այո՛, կը յիշեմ տեղ մը հանդիպում մը ունե-
նալս... բայց ներողութիւն, պարոն... ինծի կ'սպա-
սեն...:

Ֆէրն.— Սիրելի Տիկին, վայրկեան մը շնորհ ը-
բէք... այո՛, հիմա յիշեցի... Քաթանիայի մէջ իրա-
րու հետ տեսնուեցանք:

ՌՕԶԱ.— Ես այդպիսի դէպք մը չեմ յիշեր, պարոն:

Ֆէրն.— Զեր հօրը կ'այցելէի, միշտ: Տօն Ֆէր-
նանտօն չէք ճանչնար միթէ. շատ կը ցաւիմ, տիկին,
ձեր հայրը իմ ամենամտերիմ բարեկամներէս մէկն էր...:

ՌՕԶԱ.— Կարելի է մոռցած ըլլամ... որովհետեւ
իմ հօրս տուած ձեր այցելութիւնը չեմ յիշեր, անկէ
ի վեր շատ տարիներ անցած են.

Ֆէրն.— Այո, անկէ ի վեր տասնըչորս տարի ան-
ցած է:

ՌՕԶԱ.— Տասնը չորս տարի...:

Ֆէրն.— Այո՛, ճիշտ տասնըչորս տարի... այս
սիրուն օրիորդը ձեր աղջիկն է...

ԷՄՄԱ.— Ո՛չ, պարոն... ես մայրս չեմ ճանչնար,
անիկա տեսնելու երջանկութիւնը չեմ ունեցած, խեղճ
մայրս զիս աշխարհ բերելէն յետոյ մեռած է...

Ֆէրն.— Ըսել է, զուք տօքթէօր Բալմիէրին աղ-
ջիկն էք:

ԷՄՄԱ.— Այո՛, պարոն (Ակատա կը մեկնի):

ՌՕԶԱ.— Սիրելի Էմմա, եթէ կ'ուզէք, զուք գա-
ցէք ձեր հօրը նուիրելիք փունջը կապեցէք, ես ալ քիչ
մը տօն Ֆէրնանտօնի հետ տեսնուիմ:

ԷՄՄԱ.— Շատ աղէկ, սիրելի տիկին, հիմակու-
հիմա մնաք բարով...: Ցտեսութիւն պարոն Ֆէրնան-
տօ... (Էմմա կ'երթայ):

Ֆէրն.— Շիտակը ըսելով, տիկին, ձեզի անհան-
դիստ ընելու համար ներողութիւն կը խնդրեմ, օրիոր-
դին հոս գտնուիլը մեր տեսակցութեան արգելք մը չէր
կրնար ըլլալ, բայց կրնայ ըլլալ որ ձեր ըսելիքները
գաղտնիք մը ըլլան...:

ՌՕԶԱ.— Անցեալիս մասին օրիորդը ո՛ր և է տեղե-
կութիւն չունի, բարեկամս: Իմ կեանքիս ելեւէջները
շատ ցաւալի և տխուր ամպերով ծածկուած են, անա
ինչո՞ւ չեմ ուզեր որ Էմման անոնցմէ տեղեկութիւն

ունենայ և սիրտը ճմլուի, մօրմէ մը աւելի կը սիրէ զիս...:

ՖէՐՆ. — Իրաւունք ունիք, տիկին... կարելի է ամուսին ունենալնիդ չգիտեր, բայց կարծեմ թէ ձեր ամուսինը շատոնց մեռած է:

ՌՕԶԱ. — Եթէ տակաւին կ'ապրի:

ՖէՐՆ. — Լուր ունի՞ք անկէ... հիմա ո՞ւր է... խօսեցէք, տիկին, ծանր գաղտնիք մը կայ մէջտեղը:

ՌՕԶԱ. — Հարցումներուդ չպիտի կրնամ պատասխանել, բարեկամս:

ՖէՐՆ. — Եթէ չէք կրնար հարցումներուս պատասխանել, ձեր աչքերը կը վկայեն իրողութիւնը. անպատճառ ամուսիննիդ լքած է ձեզ: Այո՛, անկասկած, այդպէս է. տարակոյս չի վերցնեք...: Ա՛հ... բուն սիրոյ վախճանը այսպէս տխուր կ'ըլլայ... ձեր ամուսնութեան հանդէսը շատ լաւ կը յիշեմ, այն յիմար մարդը ձեր սիրտը գողցաւ, ատանկ վայրենի և վատ մարդոց շատ քիչ կը հանդիպինք, անոնց սիրտը դուր ըստած բանը չիկայ, ամէն վատութիւն կրնան գործել... սոսկալի... շատ սոսկալի բան է:

ՌՕԶԱ. — Այո՛, սոսկալի բան է:

ՖէՐՆ. — Ծնողքդ իրաւունք ունէր որ...

ՌՕԶԱ. — Ա՛հ... կը խնդրեմ լռեցէք... կուրծքս կրակներու մէջ կ'այրի:

ՖէՐՆ. — Տօքթօրին հետ ձեր յարաբերութիւնը ի՞նչպէս է. ևս ասոր մէջ ալ սոսկալի գաղտնիք մը կը տեսնեմ...:

ՌՕԶԱ. — (Չարմացած) ա՛հ... ի՞նչեր կ'ըսէք պարոն Տօն Ֆէրնանտօ, ձեր խօսքերը ինծի վախ կը պատճառեն, ա՛յ կը բաւէ, դուք ալ իմ վիճակէս կը գանգատիք, դուք ալ զիս կը զրպարտէք, օ՛հ, Աստուած իմ... ևս ո՛րքան դժբախտ արարած եմ եղեր... ամէն մարդ ինձմէ կը խորշի... բայց ես անմեղ եմ, ազգա-

կան ու բարեկամներէ զրկուած, ազքատ ու անօթու-թեան չտոկարով, պատուաւոր կեանք մը ապրելու համար, ստիպուած եմ տան մը մէջ ուսուցչուհի ըլլալ: Ապրելու համար ուրիշ ի՞նչ միջոցի կրնայի զիմել: Պարոն Արրիքօ Բալմիէրի պատիւը ու բարոյականը պաշտպանող անձերու դասակարգին կը պատկանի. ան ինծի պաշտպան կանգնեցաւ, լարիւրիւնթոսէն ազատեց զիս: Ա՛հ... խնդրեմ, պարոն Տօն Ֆէրնանտօ, այնքան մի՛ ամբաստանէք զիս, ես թշուառ կին մըն եմ, բայց սիրտս և խիղճս մաքուր է...:

ՖէՐՆ. — Ձեր խօսքին կը հաւատամ տիկին, ևս ձեզ կը խղճամ:

(Ակատա բեմ կը մտնէ)

ՏԵՍԻԼ Գ.

Նոյն անձերը և ԱԿԱՏԱ.

ՌՕԶԱ. — Պարոն Ակատա, հրաման մը ունի՞ք:

ԱԿԱՏԱ. — Տօքթօրին հոս ըլլալը լուր ատենելու եկայ, որովհետեւ Մօնտէնէէօր ձիեանինօն սրահը իրեն կը սպասէ, կարեւոր ըսելիք մը ունի եղեր:

ՌՕԶԱ. — (Չարմացած) Մօնտէնէէօր ձիեանինօն...:

ԱԿԱՏԱ. — Անոր այցելութենէն դժգոհ էք:

ՌՕԶԱ. — Ո՛հ... ո՛չ... բծիչկը տակաւին չվերադարձաւ, բայց ուր որ է հիմա կուգայ: Պարոն ձիեանինօն փոխանակ սրահը սպասելու, հոս թող հրամմէ, իր քեռորդին ալ հոս է...:

ԱԿԱՏԱ. — (Ժպտելով) Ծնորհակալ եմ տիկին, շատ լաւ... (կ'երթայ):

ՖէՐՆ. — Տիկին, դուք ալ հոս մնացէք. ձեզի համար օգտակար կ'ըլլայ, ձեր մասին ունեցած կասկածը կը փարատի, իմ խօսքերուս զուրկ չլի՞նք:

ՌՅԱՆ.— Ո՛հ, պարոն ֆէրնանտօ, անկարելի է իմ ամուսնութենէս առաջ դուք կը ճանչնայիք զիս, անմեղ աղջիկ մը ըլլալուն՝ ու պատուով ապրելուս համոզուած էք: Ձեր մօրեղբօր ըսէք պարոն ձիւանի-նոյին որ ես ու եմ մէկուն գէշութիւն ըրած չեմ, ինծի ու եմ բանով ամբաստանելը անիրաւութիւն է: Կը խնդրեմ, թո՛ղ զիս հանդիստ ձգէ. այս տանը մէջ ես պատուով ժամանակ կ'անցնեմ: Պարոն Տօն ֆէրնանտօ, ըսածներս մի՛ մոռնաք...: Մնաք բարով: (Էմմա-յին դացած տեղէն դուրս կ'ելլէ)

Ֆէրն.— (մեկուսի) զժգոհելու շատ պատճառներ կան...:

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՃԻԵԱՆԻՆՅՈ, ՏՕՆ ՖԵՐՆԱՆՏՈ

ՃԻԱՆ.— Տակաւին հո՞ւ էք... ձեր քննութիւն-ներուն արդիւնքը կրնա՞մ հասկնալ:

Ֆէրն.— Մինչեւ հիմա այս մասին ամէն ջանք թափեցի և քննութիւններ կատարեցի, բայց այդ պաշ-տօնը իմ կարողութենէս վեր է:

ՃԻԱՆ.— Դուք այդ թշուառ կիւնը ո՞ւր դտաք, հիմա կը հասկնամ. դուք կ'ուզէք անբարոյ կեանք մը ապրիլ. կնոջ մը նիստուկացը, ապրելակերպը շատ լաւ կրնաք հասկնալ կիներու ձեւերէն, անոնց կեանքին մէջ եղած յեղաշրջումէն՝ անբարոյ և կամ պատուաւոր ըլլալնին շատ գիւրին կը հասկցուի:

Ֆէրն.— Այո՛, ես ինքս անոնց ընտանեկան կա-ցութիւնը կրնամ հետապնդել, բայց և այնպէս մեղքե-րուն թողութիւն տուող կրօնաւորները ա՛լ աւելի կա-րող են ամէն բան հասկնալ:

ՃԻԱՆ.— Այդ տեսակ կիները կղերականներու բնաւ չեն զիմեր:

Ֆէրն.— Ինչ սոսկալի մտայնութիւն, Աստուած իմ:

ՃԻԱՆ.— Հիմա ըսէ՛ տեսներք, մինչեւ հիմա ի՞նչ տեղեկութիւն քաղեցիր:

Ֆէրն.— Սա միակ տեղեկութիւնը քաղեցի. Ռօ-զալիան անմեղ է ու ու է դատապարտելի յանցանքի մը մէջ գտնուած չէ:

ՃԻԱՆ.— Անոր անմեղութեանը և բարոյականի մասին ձեռքերնիդ ու է փաստ, ու է ապացոյց ունի՞ք:

Ֆէրն.— Անոր մասին ձեր սնուցած հակակրօ-թիւնը, անոր նկատմամբ ձեր ունեցած խորշէնքը ապա-ցոյցներ չե՞ն միթէ:

ՃԻԱՆ.— Կը սխալիք, բարեկամս, և թէ շատ կը սխալիք, ես ո՛չ թէ անկէ կը խորշիմ, այլ կ'արգահա-տիմ անոր վիճակին վրայ, շիտակ ճամբու մէջ բերելու համար դայն, շատ աշխատեցայ, մինչեւ իսկ առաջար-կեցի ատեն մը մեր վանքը բնակիլ, բայց ինքը մեր-ժեց, որով համոզուեցայ թէ անկէ բաժնուելու միտք չունի ան:

Ֆէրն.— Որմէ...:

ՃԻԱՆ.— Իր սիրածէն...:

Ֆէրն.— Արրիքոյէն ըսել կ'ուզէք, ո՛չ, շատ կը սխալիք, մօրեղբայր, բժիշկը անոր տարփածուն չէ:

ՃԻԱՆ.— Ոչ թէ ես, այլ դուք կը սխալիք, դուք Բալմիէրին չէք ճանչնար, անկրօն, անհաւատ մարդուն մէկն է:

Ֆէրն.— Արիքօ Բալմիէրին անկրօն, զարմանա-լի բան... Ի՞նչ կ'ըսէք մօնսէնէօր:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, ճշմարտութիւն է որ կ'ըսեմ, ան-հաւատ է ան. կարգացած գրքերը տեսա՞մ էք, ան-ւանի նկարչի մը ձեռքէն ելած նկար մը ունի տանը մէջ, սենեակը զարդարուած է Սարնէի, Արնօլտի պէս անկրօն մարդոց նկարներով:

Ֆէրն.— Անոնց ամենքն ալ անուանի, նշանաւոր մարդիկ են:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, այնպիսի մարդիկ, որ իրենց կեանքին մէջ մեծ համբաւ շահած են:

Ֆէրն.— Կը սխալիք. անոնք մեծ համբաւի աէր, մարդկութեան շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցած են...:

ՃԻԱՆ.— Ա՛հ... ինչեր կ'ըսէք, խնդրեմ, միտքերնիդ ամփոփեցէք...

Ֆէրն.— Դուք միշտ հոս չէք գտնուիր, կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս այս տեղի անցուղարձերը, ճիշտ տեղն ի տեղօք լուր կ'առնէք:

ՃԻԱՆ.— Ես չորս պատերու մէջ իսկ ամէն բան կը տեսնեմ ու կը կուսնեմ...

Ֆէրն.— Բայց կը զարմանամ որ դուք ի՞նչ նկատումներով կ'ամբաստանէք զանոնք, Արքիքօի վիճակը և Ռօզալիայի հետ ունեցած յարաբերութիւնը ի՞նչպէս կուսնեցիք... ահա՛ զիս շահադրգոող կէտը աս է,

ՃԻԱՆ.— Աստուծոյ չվախցող, անկրօն մէկը խղճի խայթ և պատիւ չունենար. ասիկա դուք ամէն բանէ առաջ գիտնալու էք:

Ֆէրն.— Բայց ամէն մարդ բժիշկին մարդասիրութիւնը և պատուաւորութիւնը կը զրուատէ. ամբողջ աղքատ զառակարգը չի գողրիր զայն գովելէ և օրհնելէ. ան չի զլանար իր ձեռքէն եկած բարիքը ընելու:

ՃԻԱՆ.— Բժիշկը այդ բարեգործութիւնները կ'ընէ արտաքուստ, որպէսզի ընդհանուրին համակրանքը չանի և բարի համբաւի տիրանայ, իսկ ներքուստ ընդհակառակը ամէն աղտոտութիւններով լիքն է:

Ֆէրն.— Դուք բժիշկին վրայ լաւ համարում չունենալուդ, անոր պիտի զոհէք Ռօզալիան:

ՃԻԱՆ.— Խեղճ Ռօզալիա... ամէն պարագայի՛ այս տեղէն շատ հեռուները երթալու է ան:

Ֆէրն.— Աղէկ մտածեցէք, մօրեղբայր, Ռօզալիան ասանկ գէշութիւններու արժանի չէ. ես շատոնց կը ճանչնամ զայն, մարդու բարիք ուղող աղջիկ մըն է. եթէ երբեք այդ անյարմար ամուսնութիւնը չըլլար, աշխարհի կիներուն ամենտերջանիկը պիտի ըլլար:

ՃԻԱՆ.— Ըսել է այդ աղջիկը ամուսնացած է... օ՛հ, աւելի գէշ, և կամ աւելի աղէկ... բայց ամուսինը ո՞ւր է:

Ֆէրն.— Ձեմ գիտեր:

ՃԻԱՆ.— Իրարմէ բաժնուած են:

Ֆէրն.— Այդ կիներ մեղաւոր չէ:

ՃԻԱՆ.— Կիները միշտ մեղաւոր են:

Ֆէրն.— Այդ տատիճան գէշ կերպով մի դատէք, ամէն բան փաստացիօրէն համոզուելու է նախապէս, ամէն բան քննելու է:

ՃԻԱՆ.— Ամուսնութեան մէջ քննութեան պէտք չիկայ:

Ֆէրն.— Ձեր այդ սխալ երեւակայութիւնն է որ ատանկ մտայնութեան կ'առաջնորդէ ձեզ:

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչ... ի՞նչ տեսակ:

Ֆէրն.— Այսինքն:

ՃԻԱՆ.— Ձեր տուած տեղեկութեանց համար, մեծապէս չնորհակալ եմ:

Ֆէրն.— (ինքնիրեն) Ես այդ զժբախտ կնոջ օգնելու ջանքեր. բայց պատճառ եղայ որ գէպքերը ընդհակառակը գէշ վերջաւորութեան մը յանգին: (Ակառա բեմ կուգայ)

ՏԵՍԻԼ Ե .

Նոյն անձերը և ԱԿԱՏԱ.

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչպէս, պարոն բժիշկը եկաւ:

ԱԿԱՏԱ.— Շատոնց է գալը, պարտէզը ծաղիկ
ժողովելով դառաւ է:

ՃԻԱՆ.— Արդեօք վայրկեան մը ինծի ունկնդրե-
լու չնորհը կ'ընէ:

ԱԿԱՏԱ.— Խնդրեց ինէ որպէսզի իր գրասենեակը
առաջնորդեմ ձեզ:

ՃԻԱՆ.— Բայց ո՛չ... հիմա անոր հետ առանց
վկայի տեսուելու է:

ՖԷՐՆ.— Բայց ես...:

ՃԻԱՆ.— Ինչ մը առանձին ձգեցէք մեզ:

ՖԷՐՆ.— Ամենայն սիրով (տօն Ֆէրնանտօ ոտքի
կ'ելլէ):

ՃԻԱՆ.— (Ակատային) Նոր լուրեր ունի՞ս:

ԱԿԱՏԱ.— Ո՛չ, նոր լուր չկայ... բայց աղջկանը:

ՃԻԱՆ.— Աղջկան ամբողջ կեանքը ուսումնասիրած
և ամէն բանի տեղեկացած եմ: (Ակատա ձեռքը կը
համբուրէ) վաղը առտու քեզի կ'սպասեմ:

ԱԿԱՏԱ.— Շատ աղէկ, ձեր հրամաններուն ար-
ժանի ըլլալու պատիւը ունիմ: (Ակատա դուրս կ'ելլէ)

ՃԻԱՆ.— Եթէ պարոն փիլիսոփան հիմա ինծի հետ
վիճաբանութեան բռնուի, պատրաստ եմ վիճաբանութեան
մտնել...:

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՃԻԱՆԻՆՅՈՒՆ ԵՒ ԲԱԼՄԻԵՐԻ

ԲԱԼՄԻ.— Մօնտէնէօր, ձեզ սպասցնելու համար
ձեր ներողութիւնը կը խնդրեմ, և որովհետեւ:

ՃԻԱՆ.— Ընդհակառակը... ես ալ անակնկալ աշ-
ցելութեան համար ձեր ներողութիւնը կը խնդրեմ:
Առանց պատճառի չէ որ այցելութիւն կուտամ:

ԲԱԼՄԻ.— Ձեր այցելութեան նպատակը ի՛նչ որ
ալ ըլլայ... խնդրեմ նստեցէք:

ՃԻԱՆ.— Շնորհակալ եմ (կը նստի). մարդ չի լսեր
մեզ, այնպէս չէ:

ԲԱԼՄԻ.— Ո՛չ... ո՛չ մէկը:

ՃԻԱՆ.— Ձեզի հետ շատ կարեւոր բաներու վրայ
պիտի խօսիմ:

ԲԱԼՄԻ.— Ես ալ ամենայն սիրով պիտի ունկնդ-
րեմ ձեզի:

ՃԻԱՆ.— Վերապահումներէ դատ, գործին կարե-
ւոր մասերը պիտի պարզեմ ձեզի:

ԲԱԼՄԻ.— Հրամայեցէք, խօսեցէք, որովհետեւ
համբերութիւնս կը հատնի տակաւ:

ՃԻԱՆ.— Ինքնութիւնը անծանօթ եղող այդ կնոջ
մասին պիտի խօսիմ ձեզի:

ԲԱԼՄԻ.— Ո՞վ է այդ անծանօթ կինը, խօսեցէք
պարոն, կը խնդրեմ:

ՃԻԱՆ.— Ռօզալիայի մասին պիտի խօսիմ:

ԲԱԼՄԻ.— Նոր բան մը չէ ատ. ասով հանդերձ
զիս դժգոհ պիտի ձգէք:

ՃԻԱՆ.— Եւ դո՛ւ չպիտի թողու ձեզ, բայց ես
կ'ուզեմ որ այս կինը անպատճառ այս տեղէն հեռանայ:

ԲԱԼՄԻ.— Ինչո՞ւ համար, պարոն:

ՃԻԱՆ.— Ասկէ աւելի բան մը չեմ կրնամ ըսել:

ԲԱԼՄԻ.— Ուրեմն մեր այս տեսակցութիւնը ան-
հետեւանք պիտի մնայ. դուք զիս փիլիսոփայ կան-
ւանէք, փիլիսոփայ մը ամէն բանի մէջ ճշմարտու-
թիւնը փնտռելու է: Ձեր խօսքերէն բան մը չհասկնայ,
Ռօզալիա պատուաւոր և ազնուական կին մըն է. տան
մէջ անոր պաշտօնը դասախօսել է:

ՃԻԱՆ.— Աղջկանդ կը դասախօսէ:

ԲԱԼՄԻ.— Կը կասկածի՞ք միթէ:

ՃԻԱՆ.— Բնաւ չեմ կասկածիր, միայն թէ այդ
աղջկանը անցեալով կը շահագրգռուիմ այդ աղջիկը հոս
ծնաւ ու իմ ձեռքովս մկրտուեցաւ:

ԲԱԼՄԻ.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ...

ՃԻԱՆ.— Կարծեմ թէ բուն էմման Քաթանիայի մէջ մեռած է, այո՛, երբ դուք այդ քաղաքը փոխադրուեցաք, անկէ երկու ամիս յետոյ մեռաւ:

ԲԱԼՄԻ.— Սուտ խօսեր են ձեզի:

ՃԻԱՆ.— Ասկէ աւելի ճշմարիտ, աւելի չիտակ բան մը կասկածի չենթարկուիր, պարոն, այսօր Պէնէտիկեան կրօնաւորներու վանքէն առի անոր մահուան վկայագիրը: Բուն ճշմարտութիւնը հաստատող այս թուղթը իբրեւ փաստ չի՞ բաւեր... հրամայեցէք պարոն... (թուղթը երկարելով) առէ՛ք, թող ձեր քով մնայ, անոր պէտք չունիմ այլեւս. եթէ կը փախաքի՛ք՝ պէտք եղած քննութիւնը կատարեցէք, այդ վկայագրին ուրիշ մէկ օրինակն ալ իմ քովս կը գտնուի: Ես փախուիմայ չեմ, բայց ամէն բանի վկայութեամբ ճշմարտութիւնը գտնելու կ'աշխատիմ:

ԲԱԼՄԻ.— Մէկուն գաղտնիքին տեղեակ ըլլալու և անոր սարսափ ազդելու չափ առաջ երթալ՝ մարդ չի կրնար երեւակայել առկէ աւելի գարշելի բան մը, ո՛ւր մնաց ձեզի չվերաբերով բաներու միջամտել, բան մը որուն մէջ իրաւունք չունիք:

ՃԻԱՆ.— Ասանկ գործերու մէջ իմ նուիրական պարտականութիւնս է միջամտել:

ԲԱԼՄԻ.— Ահ... կը շնորհաւորեմ մօնսէնեէօր:

ՃԻԱՆ.— Ըսել է ձեր կնոջ մահուանէն ետքը երկբորդ անգամ ամուսնացաք, այնպէս չէ՞, ահա՛ այս կէտն է որ ամէն ինչ կը պարզէ, երկրորդ էմմանին ձեր գաւակը չըլլալը:

ԲԱԼՄԻ.— Կրնայի այս մասին բացատրութիւն տալ ձեզի, բայց անձնականիս վերաբերեալ գործերու համար, բացի խիղճէս ուրիշին բացատրութիւն տալու պարտաւոր չեմ: Էմմային ծնունդը ապօրէն ըլլալը կամ չըլլալը Ռօզալիային աղջիկը ըլլալուն մէկ ապացոյցը չէ:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, ապացոյց չկայ... բայց կասկած կը հրաւիրէ:

ԲԱԼՄԻ.— Ստորին մարդիկն են որ կը կասկածին:

ՃԻԱՆ.— Իրաւունք ունիք, բայց Ռօզալիային այրի ըլլալը չէք կրնար ուրանալ, հիմա ինք ամուսնէն բաժնուած կ'ապրի, ասոնք ճշմարտութիւններ ըլլալով հանդերձ, ամէնքէն ալ տեղեկութիւն ունիմ:

ԲԱԼՄԻ.— Այո՛, ճիշտ է որ տեղեկութիւն ունիք:

ՃԻԱՆ.— Այդ կինը իր ամուսինէն բաժնուելէն ի վեր ձեր քովը առնն կ'անցնէ:

ԲԱԼՄԻ.— Ամուսնէն բաժնուած է՞, միթէ անկարելի է, ի՞նչ պատճառով ամուսնէն բաժնուած կրնայ ըլլալ:

ՃԻԱՆ.— Պատճառը ինծի յայտնի չէ, հետեւաբար չեմ կրնար ասոր պատասխանը տալ:

ԲԱԼՄԻ.— Շատ աղէկ, քանի որ չէք կրնար այս հարցումիս պատասխանել, ինչո՞ւ համար անպաշտպան և անմեղ անձերը զրպարտելու կ'ելլէք:

ՃԻԱՆ.— Եթէ այդպէս է, թող մեկնի:

ԲԱԼՄԻ.— Ո՛ւր:

ՃԻԱՆ.— Ամուսին քովը:

ԲԱԼՄԻ.— Նիաբուլի բերդը:

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչպէս, չկրցի հասկնալ:

ԲԱԼՄԻ.— Տասն և չորս տարիէ ի վեր դատապարտուած է ան:

ՃԻԱՆ.— Դատապարտուած, ա՛հ, Աստուած իմ, ըսել է ամուսինը երեսի վրայ ձգած, եկած է:

ԲԱԼՄԻ.— Անոր ձեռքը ի՞նչ կայ:

ՃԻԱՆ.— Ամէն բան:

ԲԱԼՄԻ.— Ես ամէն բան գիտեմ, բնաւ յանցանք չունի ան:

ՃԻԱՆ.— Այդ պարագային՝ յանցաւորը ո՞վ կրնայ ըլլալ:

1082-2000

ԲԱԼՄԻ.— Ամուսինը ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած է, հոն պիտի մեռնի, օրէնքը չի թոյլատրեր որ կինը ունէ միջամատութիւն ընէ, ասկէ զատ՝ ամուսինը չմեռած երկրորդ անգամ չի կրնար ամուսնանալ:

ՃԻԱՆ.— Այո, օրէնքը չի թոյլատրեր:

ԲԱԼՄԻ.— Ես անանկ բանի վրայ հաւատք չունիմ:

ՃԻԱՆ.— Դուք անհաւատի մը նման կ'արտայայտուիք, (ոտքի ելլելով) Ռօզալիայի մասին ձեր տալիք որոշումին կ'ապասեմ:

ԲԱԼՄԻ.— Իմ որոշումս, ո՛չ մէկը ուրիշի մը հանգստութիւնը վրդովելու իրաւունք ունի, և ոչ ալ ընտանիքի մը ապրելակերպին միջամտելու իրաւունք ունի: Ռօզալիան խեղճ, թշուառ կին մըն է:

ՃԻԱՆ.— Այդ խնդիրներու մասին վերջը կը տեսնուինք:

ԲԱԼՄԻ.— Ուզած ատեննիդ: Հիմա ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ք:

ՃԻԱՆ.— Ո՛չ.

ԲԱԼՄԻ.— Շա՛ւ լաւ, (ձիւանինս կ'ելլէ) խեղճ Ռօզալիա, աղջիկէն բաժնել զայն, անոր թշուառութեանը պատճառ ըլլալ, ա՛հ, ո՛չ, ո՛չ, ան չի կրնար տոկալ զրկանքներու, թշուառութեան:

Վարագոյրք կ'իջնէ

ԱՐԱՐ Բ.

(Ճիանինոյի գրասեճեակը, գրասեղանին վրայ գիրքեր պատմական պատկերներ, քաղաքան եւ աղօթելու մասնաւոր տեղ:)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՃԻԱՆԻՆՈ (առանձին)

ՃԻԱՆ.— (Նստած, գիրք կը կարդայ գրասեղանին առջեւ, յետոյ գիրքը գոցելով գրասեղանին վրայ կը դնէ), բանտարկուած, յանցանքը ի՞նչ է արդեօք այդ կէտը անպատճառ հասկնալ կ'ուզեմ, ասիկա չատ կարեւոր խնդիր մըն է, այս խնդիրը պիտի լուսաբանէ Ռօզալիային անցուցած կեանքը: այս տեղէն անպատճառ հեռացնելու է զայն: Ա՛հ, ի՞նչ ապուշութիւն ըրի, անոր համար վկայութիւն տուողները հոսկէ չհեռացնելով, եթէ ամուսինը բանտարկուած չըլլար, ամէն պարագայի՝ անկէ վրէժ կը լուծէր, սոսկալի բան: Աստուած իմ, ո՞վ կրնայ ասոր համբերել, Նարբոլի մէջ չատ մը բարեկամներ ունիմ, այս խնդրոյ մասին անոնցմէ կրնամ քաղել պէտք եղած տեղեկութիւնները: Այս գիշեր ընելիքս որոշելու եմ. (այս միջոցին Քայմ թանս երկու ճրագներ ձեռքը՝ ներս կը մտնէ)

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՃԻԱՆԻՆՈ և ՔԱՅԹԱՆՈ

ՔԱՅ.— (ձրագները գրասեղանին վրայ դնելով) Յարգելի հայր, կը հաճի՞ք ծառանիդ ընդունիլ:

ՃԻԱՆ.— Բարե՛կեկա՛ր, զաւակս:

ՔԱՅ.— Քիչ մը առաջ անձանօթ մէկը մտաւ մեր վանքը:

ՃԻԱՆ.— Ով ըլլալը չհասկցաք, զիչերուան այս ժամուն ո՞վ կրնայ հոս գալ:

ՔԱՅ.— Այո՛, հարցափորձեցի զայն, խղճալի մարդ մը կ'երեւէր... մըմըթալով կը խօսէր, վախնալու եւ բեւոյթ մը ունէր, վերջապէս սա չափը միայն կը ցի հասկնալ թէ ճամբան կորսնցնելով հոս ապաստաներ է, ու կը խնդրէ որ այս զիչեր պառկելու տեղ մը չնորհենք իրեն...:

ՃԻԱՆ.— Այսպէս ճամբան կորսնցուցած մէջտեղը մնացած ճամբորդները մերժել մարդկային խղճի դէմ է: Մեր շրջակայ լեռները աւազակներով լեցուն են արդէն:

ՔԱՅ.— Վրան դէնք և այլն չունի, բայց գուցէ պահած է զայն:

ՃԻԱՆ.— Վրան գլուխը ի՞նչպէս է:

ՔԱՅ.— Մեր գտնուած քաղաքին մարդոց պէս հագնուած է: Կօշիկները մեծկակ և լայն, գլխարկը Քաւլաքիացիներու յատուկ ձևով, ինքը միջահասակ, թխադոյն, սեւ աչքերով ու մօրուքն ալ ամիլուած...:

ՃԻԱՆ.— Մօտաւորապէս քանի՞ տարեկան կայ:

ՔԱՅ.— Քառասուն տարեկան, ոտքի ելլելու կարողութիւն չունի, շատ աւար է...: Յարգելի հայր, կը փափաքի՞ք ձեր ներկայութեան հարցաքննել:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, այո՛, ամէն պարագայի՛ ես պէտք է հարցաքննեմ, բայց մեր մարդոցը ըսէ, զգոյշ կենան և հսկեն:

ՔԱՅ.— Ի հարկէ... ծառանիդ ձեզմէ առաջ մտածեց, (Քայթանօ ոտքի կ'ելլէ):

ՃԻԱՆ.— (առանձին) Եթէ այս մարդը իրաւ ոճրագործ մը կամ աւազակ մըն է, սխալ ճիւղի մը վրայ կոխած պիտի ըլլանք, բայց ինչ փոյթ, ո՞վ կ'ուզէ թո՛ղ ըլլայ, վախնալիք բան մը չունիմ: Ասանկ մար-

դիկ աւազակ ըլլալով հանդերձ, նորէն աստուածալախ են: Կարծեմ թէ հոս կուգան: (Քայթանօ Քօրրատօն ներս կը մտցնէ)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՃԻԱՆԻՆՈ, ՔԱՅԹԱՆՈ ԵՒ ՔՕՐՐԱՏՈ

ՔԱՆ.— (Քօրրատօն) Մեր յարգելի մօնսէնէօրին առջեւ կը գտնուիք:

ՃԻԱՆ.— Մօտեցի՛ր, զաւակս, մօտեցի՛ր, մի վախնար: Որքա՛ն ալ յոգնած էք: (Քայթանօն) Քայթանօ, աթոռ մը տուէ՛ք, (Քայթանօ աթոռ կուտայ)

ՔՕՐ.— (նստելով) Շնորհակալ եմ, յարգելի հայր:

ՃԻԱՆ.— (Քայթանօն) գուն քաշուէ՛, Քայթանօ, (Քայթանօ ոտքի կ'ելլէ) խօսէ՛, տեսնենք:

ՔՕՐ.— Շնորհ մը պիտի խնդրեմ յարգելի հօրմէս: Այս զիչեր հոս մնալուս հրաման ընէիք, քիչ մը հանգիստի կարօտ եմ, այսօր առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ճամբայ քալեցի, հոս հասնելուս մութը կոխեց, ճամբաս չկրցի շարունակել այլեւս, երբ լսեցի զանգակին ձայնը, խկոյն եկեղեցի փութացի ու աղօթքի մըմունջ ներ ուղղեցի Աստուծոյ, շատոնց է որ եկեղեցի չեմ յաճախած և չեմ աղօթած:

ՃԻԱՆ.— Ա՛հ... Աստուծոյ փառք տուր որ քեզ հոս առաջնորդեց, և ես շատ ուրախ եմ որ քեզի ցոյց պիտի տամ, Աստուծոյ ուղիղ ճամբան:

ՔՕՐ.— Ես ալ արդէն աղօթելու մեծ փափաք կը զգամ իմ մէջս . . .

ՃԻԱՆ.— Եթէ հոգւով հիւանդ էք, ես պիտի քանամ ձեր հոգին փրկիլ:

ՔՕՐ.— Ա՛հ . . . հոգիս փրկիլ . . . յարգելի հայր . . . ես բնաւ չեմ հաւատար ատոր:

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչու՞ մարդս պէտք է միշտ անսայ խղճին:

ՔՕՐ.— Խղճի խայթ ըսիք . . .

ՃԻԱՆ.— Բայց ի՞նչու այսչափ կը դողդողաք. հանա-
դարեանք զաւակս . . .

ՔՕՐ.— Հանդարտ . . . խղճի խայթ ունենալ . . .
ահ . . . դուք զիս յանցաւորի և մեղաւորի տեղ
կը դնէք . . .

ՃԻԱՆ.— Ո՛հ . . . ո՛հ . . . վստահ եղէք որ ա-
պահով տեղ մը կը դառնուիք.

ՔՕՐ.— Ըսէք, յարգելի հայր, իբր հիւր պիտի
ընդունի՞ք զիս . . .

ՃԻԱՆ.— Ձեր վիճակին մեղքնալուս համար, իբրեւ
հիւր վար կը դնեմ ձեզ:

ՔՕՐ.— Յարգելի հայր, հարուստ չեմ, բայց մինչ-
չեւ հիմա պատուովս տպրած և արուեստովս ատեն ան-
ցուցած եմ . . .

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչ արհեստով կ'ըրաղիք:

ՔՕՐ.— Նկարչութեամբ կը պարապիմ:

ՃԻԱՆ.— Սիկիլիացի է՞ք . . .

ՔՕՐ.— Այո՛, ատեն մը հոն կը բնակէի:

ՃԻԱՆ.— Ընտանիք ունի՞ք . . .

ՔՕՐ.— Ատենք ունէի:

ՃԻԱՆ.— Հիմա մինակ է՞ք:

ՔՕՐ.— Այո՛ . . . մինակ . . . բոլորովին մինակ . . .
բայց կը խնդրեմ, յարգելի հայրիկս, սրտիս վերքերը
մի՛ բանաք, դուք դատաւորի մը պէս կը հարցաքննէք
զիս, դուք պարզապէս կը վախցնէք, իմ անցեալս ու
ներկաս արդեօք ի՞նչ նկատումներով ձեզ կը շահա-
գրգունեն . . . Խնդրեմ այլեւս վերջացուցէք, միմիայն
այս գիշեր ձեզի հետ մնալով, վաղը ճամբաս պիտի շա-
րունակեմ, առաւօտուն երբ քուներնուղ արթննաք հոս
չպիտի գտնէք զիս . . . Հիմա ձենէ շերտ մը հաց եւ
քիչ մը ջուր կը խնդրեմ. ահա ասոնցմով երակներս

մրկող հուրը պիտի մեղմացնեմ, ասկէ աւելի բան մը
չեմ խնդրեր ձենէ:

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչ կ'ըսէք, զաւակս, ես սիրով ընդու-
նեցի ձեզ, այս գիշեր իմ հետս էք, բայց ձեզի ուրիշ
գիւրութիւններ ալ տալու համար, վաղն առտու ասկէ
մեկնեցնէ՞ղ յետոյ ուր երթալնիդ կ'ուզեմ հասկնալ.

ՔՕՐ.— Ուղղակի Քաթանիա պիտի երթամ:

ՃԻԱՆ.— Եթէ ձեզ ճանչցած ըլլայի, ձեզի ընկեր
մըն ալ կուտայի որպէսզի հոն երթաք:

ՔՕՐ.— Շնորհակալ եմ, այս չափին ալ զո՛հ եմ:

ՃԻԱՆ.— Առաջի՞ն անգամն է որ այդ քաղաքը
կ'երթաք:

ՔՕՐ.— Իմ ծնած քաղաքս է:

ՃԻԱՆ.— Եթէ այդպէս է, ուրեմն ձեզի վերջին
հարցում մը եւս ընեմ, Քաթանիաի մէջ Ֆէրնանտօ
Միրանօ անունով երիտասարդ մը կը ճանչնա՞ք:

ՔՕՐ.— Այո՛, այդպիսի մէկը կը յիշեմ, բայց այն
օրուրնէ ի վեր չատ ժամանակ անցած է: Ֆէրնանտօ
իրաւարանութեան ուսման կը հետեւէր:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, նոյն ինքն է:

ՔՕՐ.— Ամէն բան կամաց կամաց միտքս կուգայ,
Ֆէրնանտօի հետ չատ աղէկ կը տեսնուէինք, իմ ամեւ-
նամտերիմ բարեկամս էր . . .

ՃԻԱՆ.— Ուրեմն հիմա կրնամ աւելի օգնել քեզի:
Ֆէրնանտօն իմ քեռորդիս է ու հոս կը գտնուի . . .

ՔՕՐ.— Ես միայն հանդիստի պէտք ունիմ, ուրիշ
բան չեմ ուզեր, երկրորդ անգամ ըլլալով ձենէ կը
խնդրեմ պառկելու անկողին մը, հոգ չէ շուներուն
պառկած հիւղը ըլլայ . . .

ՃԻԱՆ.— Ես ձենէ պիտի խնդրեմ որ քիչ մը
սպասէք մինչեւ որ Ֆէրնանտօն հոս կանչել տամ, որ-
պէսզի ձեզի հետ վայրկեան մը տեսնուի, (զանգակը
զարնելով: Քաթանօ կուգայ) Քաթանօ՛, Ֆէրնան-

տօին ըսէք որ հոս գայ, Քաթանեացի բարեկամը կը փափաքի իր հետ տեսակցիլ...:

ՔՕՐ.— Յարգելի հայր, գոնէ քիչ մը խղճացէք, կը տեսնէք որ ի՞նչ թշուառ վիճակ ունիմ. (երթալ կ'ուզէ)

ՃԻԱՆ.— Կեցէք... խնդրեմ, ինչո՞ւ կը բարկանաք, այդ բնաւորութիւնը շատ փորձանքներ կը բերէ մարդուս գլխուն. մինչև իսկ յանցաւոր ըլլալու մասին կասկած կը հրաւիրէ...:

ՔՕՐ.— Յանցաւոր... օ՛հ Աստուած իմ, սոսկալի բան է, (աթոռը կը նստի) այո՛, հասկցայ, ամէն բան հասկցայ, իրաւունք ունիք...:

ՃԻԱՆ.— Ահա՛ քեռորդիս կուգայ, անոր հետ միտակ պիտի թողում ձեզ. ուղածնուդ չափ տեսուեցէք:

ՔՕՐ.— Ինչպէս որ կը փափաքիք, յարգելի հայր:

ՃԻԱՆ.— Մարդս կրնայ աւելի համարձակ խօսիլ հին բարեկամներու հետ (Ճիանինօ ոտքի կ'ելլէ):

ՔՕՐ.— (առանձին) Սօսքեր կան, որոնք մարդուս երակները կը բորբոքեցնեն. ես Ֆէրնանտօին ի՞նչ պէտք ունիմ...: Ինծի հետ ի՞նչ խօսելիք կրնայ ունենալ, ա՛հ, կարելի է ելքի ճամբայ մը ցոյց կուտայ ինծի, կարելի է ցաւերս կ'ամոքէ, անոնք տակաւին կ'ապրի՞ն արդեօք, ի՞նչ տեսակ փորձանքներ, ի՞նչ յուզումներ և ի՞նչ տառապանքներ պիտի քաշեմ, եթէ զեանին տակն ալ անցնելու ըլլան, դարձեալ պիտի հետապնդեմ զանոնք, անպատճառ ուր ըլլալնին պիտի իմանամ:

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՔՕՐԲԱՏՕ, ՖԵՐՆԱՆՏՕ ԵՒ ՔԱՅԹԱՆՕ

ՖԵՐՆ.— (ներս մտնելով) Ո՛ւր է յարգելի հայրերնիս...:

ՔԱՅ.— Ան գնաց, ձեր բարեկամին մօտ մինակ ձգելով ձեզ:

ՖԵՐՆ.— (ղարմացած) Այս պարո՞նն է...:

ՔԱՅ.— Այո պարոն, ձեզի մինակ ձգելու պարտաւոր եմ, եթէ հրաման մը ունենաք, անմիջապէս կուգամ. (կ'երթայ)

ՖԵՐՆ.— (Քօրրատոյի մօտենալով) բարեկամ, մենք ո՞ւր իրար տեսած և ճանչցած ենք:

ՔՕՐ.— Քաթանիայի մէջ:

ՖԵՐՆ.— Շատո՞նց:

ՔՕՐ.— Այո՛, շատ տարիներ առաջ:

ՖԵՐՆ.— (Քօրրատօն դիտելով ուշադիր) Այո՛, առանկ բան մը կը յիշեմ, առանց սխալելու:

ՔՕՐ.— Երկար բարակ ծամծմելու պէտք չկայ, ես Քօրրատօն եմ, ձեր թշուառ բարեկամը եղող Քօրրատօն:

ՖԵՐՆ.— Քօրրատօ՞... այո՛, այո՛, ա՛հ բարեկամս, ողջապուրեցէք զիս... ա՛հ, արդեօք երա՞զ է տեսածս, որքան փոխուեր էք:

ՔՕՐ.— Դուք տակաւին կը պահէք ձեր թարմութիւնը և երիտաւարութիւնը: Այո, բարեկամս, տառապողները շուտով կը ծերանան... դուք միշտ երջանիկ ապրեր էք. թշուառութիւն չէք տեսեր. բայց ձենէ բամբուկէս յետոյ, իմ կեանքս ամբողջ զժբախտութեամբ անցաւ.

ՖԵՐՆ.— Իրաւունք ունիք, բարեկամս, արդէն ձեր հազած տարօրինակ հագուստները կը վկայեն այդ մասին...:

ՔՕՐ.— Բախտին դարձուածքներն են ասոնք:

ՖԵՐՆ.— Շատ ճիշտ է, այո՛, ամէն ի՞նչ կը հասկնամ հիմայ...:

ՔՕՐ.— Գիտցածնիդ ի՞նչ է:

ՖԵՐՆ.— (Ինքզինքին դալով) Համարէ թէ բան մը չեմ գիտեր, բայց ձեր կերպարանքը արդէն ցոյց

կուտայ թէ տառապած էք: (խնդրիրեն) Ձեմ գիտեր թէ ուրկէ սկսիմ:

ՔՕՐ.— Կրնամ հասկնալ թէ ի՞նչ կը խորհիք իմ վրաս...:

ՖէՐՆ.— Բնաւ միտքէս չէր անցներ որ դարձեալ ձեզ պիտի տեսնէի, սա անակնկալ հանգիստմը չէի նախատեսեր... բայց խօսեցէք, բարեկամս, խնդրեմ խօսեցէք, ո՞ւր էիք, ո՞ւր տեղէն կուգաք, ամէն բան հասկնալ կ'ուզեմ:

ՔՕՐ.— Բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ, բան մը չպիտի կրնամ րսել...:

ՖէՐՆ.— Չարմանալի բան, ես Քաթանիաէն մեկնած ատենս դուք ամուսնացած էիք:

ՔՕՐ.— Այո՛, ամուսնացած էի:

ՖէՐՆ.— Կինդ հիմա ո՞ւր է: Մեռած է:

ՔՕՐ.— Ձեմ կարծեր, կ'ապրի:

ՖէՐՆ.— Ուրեմն իրարմէ բաժնուած էք:

ՔՕՐ.— Այո՛, բարեկամս, աւա՛ղ:

ՖէՐՆ.— Ի՞նչ պատճառներով:

ՔՕՐ.— Սոսկալի իրողութիւններ պատճառ եղած են:

ՖէՐՆ.— Կրնա՞ք բացատրել:

ՔՕՐ.— Ո՛չ, բարեկամս, անկարելի է:

ՖէՐՆ.— Քաթանիա երթալու մի՞տք ունիք:

ՔՕՐ.— Այո, պիտի երթամ:

ՖէՐՆ.— Յոյս ունի՞ս որ ընտանիքդ հոն պիտի գտնես...:

ՔՕՐ.— Այո՛, կը յուսամ որ աղջկանս հետ միասին գտնեմ...:

ՖէՐՆ.— (Չարմացած) Ձե՞ր աղջիկը:

ՔՕՐ.— Այո՛, պարոն, սիրական Ադայիսս, ա՛հ, ես խեղճ աղջիկը որք և անտէր ձգած եմ տասնըչորս տարիներէ ի վեր, անոր մասին տեղեկութիւն առնել ուզեցի, բայց փափաքիս չհասայ, դուք ալ անոր մասին բան մը չէ՞ք գիտեր...

ՖէՐՆ.— Քիչ մը տեղեկութիւն ունիմ...

ՔՕՐ.— Ի՞նչ կ'ըսէք... տակաւին կ'ապրին ա՛նոնք... խնդրեմ, խօսեցէք, աղջիկս տեսա՞ք:

ՖէՐՆ.— Բարեկամս, հանգաբանցէք, ամէն բան պիտի պատմեմ ձեզի ընտանիքիդ մասին քիչ մը տեղեկութիւն ունիմ... բայց աղջկանդ մասին...

ՔՕՐ.— Անշուշտ, մօրը հետ միասին կը գտնուի ան...:

ՖէՐՆ.— Ո՛չ բարեկամս...:

ՔՕՐ.— Դուք Ռօզալիան տեսա՞ք:

ՖէՐՆ.— Այո՛ տեսած եմ. եթէ կ'ուզէք անոր հետ տեսնուիլ...

ՔՕՐ.— Ի՞նչու ես այսպէս զժքախտ եղայ:

ՖէՐՆ.— Դուք հոս կեցէք... Ռօզալիան հոս է:

ՔՕՐ.— Ռօզալիան հո՞ս... իրա՞ւ կ'ըսէք, ա՛հ, ի՞նչ երջանկութիւն, բնաւ չէի յուսար Ռօզալիան այսչափ զիւրին գտնել:

ՖէՐՆ.— Ա՛հ, ի՞նչ տխմարութիւն ըրի... ի՞նչու աճապարեցի... ի՞նչու կը զողաք, ի՞նչ ունիք...

ՔՕՐ.— Բան մը չունիմ, վստահ եղէք, ջիղերս թուլցած են... Ռօզալիան տեսնել կ'ուզեմ... բայց Աթան ո՞ւր է...

ՖէՐՆ.— Ձեզի ըսի որ աղջիկը իր հետը չէ:

ՔՕՐ.— Աստուած իմ, աղջիկս մեռած է արդեօք, նիհար և տկարակազմ էր արդէն. անօթութիւնը և տառապանքը բոլորովին փճացուցած են զայն... ալ չպիտի կրնամ տեսնել հոգեհատորս:

ՖէՐՆ.— Կարելի է գիշերօթիկ վարժարան մը դրած է, ամէն բան կը հասկնաք Ռօզալիայէն:

ՔՕՐ.— Իրաւունք ունիք... խնդրեմ: Ռօզալիան յին քովը տարէք զիս, որովհետեւ ինծի համար եթէ կայ նուիրական բան մը, ան ալ հասկնալ, իմանալ է աղջկանս կացութիւնը...

Ֆէրն.— Այդքան մի՛ աճապարէր, քու հոս ըլլալդ դիտնալու չէ ան:

ՔՕՐ.— Այս մասին իրաւունք ունիք, բայց կ'ուզեմ քանի մը տեղեկութիւններ քաղել, արդեօք Ռօզալիան պիտի՞ փախաքի ինծի հետ տեսնուիլ... արդեօք դիմ մոռցած է. ա՛հ, ո՛չ, ո՛չ, անկարելի է, այս կերպարանքէս պիտի վախնայ, և պիտի յուզուի:

Ֆէրն.— Իրարու հանդէպ քուոն սէր մը կը տա՞ծ էիք, եթէ այդ սէրէն կայծ մը մնացած է ձեր երկուքին սրտին մէջ, այդ սէրը ամէն բան կը մոռցնէ:

ՔՕՐ.— Օ՛հ, Աստուած իմ, ամէն բան:

Ֆէրն.— Այո՛, ամէն բան, ևս վստահ եմ թէ Ռօզալիան ձեզ մերժելու չափ անխիղճ չէ:

ՔՕՐ.— Անոր յիշողութեանը մէջ իմ յիշատակէս նշոյլ մը մնացած է միթէ...: Բողալիա իր օրսպանիւ կը հանելու կ'աշխատի, այնպէս չէ՞, ի՞նչ գործով կը զբաղի:

Ֆէրն.— Ուսուցչուհիի պաշտօնը կը կատարէ:

ՔՕՐ.— Ուսուցչուհի՛... կինս ուսուցչուհի՛... որո՞ւ քով... որո՞ւ տանը մէջ:

Ֆէրն.— Բժիշկ Արրիքօ Բալմիէրիին աղջկանը դաս կուտայ:

ՔՕՐ.— Այդ բժիշկը ընտանիք ունի՞

Ֆէրն.— Ո՛չ... չատոնց մեռած է:

ՔՕՐ.— Քանի՞ տարեկան է:

Ֆէրն.— Քառասուն տարեկան կայ:

ՔՕՐ.— Ա՛... երիտասարդ է եղեր... Բողալիա անոր աղջկանը ուսուցչուհին է... պաշտօնը ուսուցչուհի՞ է միայն:

Ֆէրն.— Վստահ եղէք, բարեկամս, միայն այդ պաշտօնով կ'զբաղի, լաւատեղեակ եմ այդ մասին:

ՔՕՐ.— (Ձեռքը սեղմելով) Շնորհակալ եմ բարեկամս... ո՞րքան ատեն է որ հոն կը գտնուի, բա՞՛նուած ատենս հազիւ տասնը ինը տարեկան էր:

Ֆէրն.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

ՔՕՐ.— Փա՛ռք Ամենակալին որ մեռելներուն քու նը յաւիտենական է, եթէ յօժարիէն յարութիւն առնել, այն ատեն վա՛յ մեր գլխուն...:

Ֆէրն.— Ի՞նչ յոռեաւս մտածումներ կը յայտնէք, բարեկամս, արդեօք կրնամ ձեր միտքը հասկնալ:

ՔՕՐ.— Ո՛չ, ևս այդքան յոռեաւս չեմ:

Ֆէրն.— Հաւատացէ՛ք որ ձեր ըսածներէն բան մը չեմ հասկնար, ի՞նչ որ է, հանդարտեցէք... Բօղալիա ձեր ընտանիքն է, հրամաննիդ վերջնական պիտի ըլլայ, ո՛ւր որ երթաք ան ձեզ պիտի հետեւի:

ՔՕՐ.— Ինծի պիտի հետեւի:

Ֆէրն.— Վստահ եղէք բարեկամս, մինչեւ Քաթանիա պիտի երթաք, անոր ծնողքը:

ՔՕՐ.— Ի՞նչ ծնողք:

Ֆէրն.— Բողալիային պարագաները մեռած կը կարծես, եղբայրը Ալօնիզօն դեռ կ'ապրի:

ՔՕՐ.— Ալօնիզօ... Ալօնիզօ... (աթոռին վրայ իյնալով երեսը կը ծածկէ)

Ֆէրն.— Քօրբաւո՛, Քօրբաւո՛: Ի՞նչու այդ աստիճան գունաթափ եղար և յուզուեցաւ, ձեր այս շփոթութենէն բան մը չկրցի հասկնալ: (նոյն պահուն ձիւնիւնո ներս կը մտնէ)

ՏԵՍԻԼ Ե.

Նոյնք և ՃԻՆԱՆԻՆՕ

Ֆէրն.— Հրամայեցէք, յարգելի հայր:

ՃԻՆԱ.— Ձեր բարեկամը եղող այս պարօնին առնունը կրնամ հասկնալ:

Ֆէրն.— Տէր իմ, Բողալիային ամուսինը կը ներկայացնեմ ձեզի:

ձԻԱՆ.— Ա՛հ... ի՞նչ կ'ըսէք, անկարելի է...
 Րօզալիային ամուսինը ցմահ բանտարկութեան դատա-
 պարտուած է, հիմա, Նիաբօլիի բանտը կը գտնուի ան:

ՔՕՐ.— (Շուարած) Դուք որմէ՞ լսեցիք...

ձԻԱՆ.— Սրգարեւ, դուք Րօզալիային ամուսինն
 էք, բայց զաւակս, շիտակը խօսէ. վախնալիք բան մը
 չունիք:

ՖէՐՆ.— Ամէն պարագայի՝ պիտի աղատենք քեզ,
 խօսեցէք, ի՞նչպէս յաջողեցաք բանտէն փախչիլ:

ձԻԱՆ.— Խօսեցէք... խօսեցէք, ձեզի համար
 նպաստաւոր պիտի ըլլայ:

ՔՕՐ.— Այո՛, յարգելի հայր, ուրանալը անօգուտ
 է, այո՛, ես բանտէն փախայ:

ձԻԱՆ.— Դուք իմ փափաքիս համաձայն շարժեր
 էք, Րօզալիային թշուառ, ախուր, անօր և անօգնա-
 կան վիճակը նկատի առնելով և զինքը խղճալով՝ ին-
 կած խորխորատէն ազատելու համար: Վեհափառ թա-
 գուհիին անձնական խոստովանահօր միջնորդութեամբը
 պիտի խնդրէի որ ներում չնորձէիք: Մեծ յոյս ունէի
 յաջողելու, բայց հիմա ձեր փախուստովը գիտաւորու-
 թիւնս ալ աւելի հաստատուեցաւ: Ամէն ինչ մանրա-
 մտնաբար պատմեցէք ինծի, ես ամէն բանի տեղեկա-
 նալ կ'ուզեմ: Ձեր աղէկութեանը, ձեր օգտին համար
 ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ, ամբողջ ձեր կեանքին
 ելեւէջներուն տեղեկանալէս յետոյ: Ձեր աղատութեանը
 համար աւելի համարձակ պիտի աշխատիմ: Վստահ ե-
 ղէք որ ձեր զաղտնիքը չպիտի հրապարակենք, մի-
 միայն ճշմարտութիւնը խօսեցէք, անկէ ետքը ձեր
 ննջասենեակը կը քաշուիք, որովհետեւ հանգիստի պէտք
 ունիք: Վաղը Ռօզալիային պիտի կրնաք այցելել...:

ՔՕՐ.— Ա՛հ, սրտիս վէրքերը նորէն պիտի բաց-
 ուին, ի հարկէ տօն Ֆէրնանտօ իմ անցեալս պատ-
 մած է:

ձԻԱՆ.— Ձաւակս, շատ կցկտուր է պատմածը:

ՖէՐՆ.— Իմ գիտցածս ալ այդչափ է, ես միայն
 սաչափ գիտէի որ երկու լծակիցներ խօլարար իրար կը
 սիրէիք, Րօզալիին ծնողքը ուղեցին արգելք ըլլալ ձեռ
 ամուսնութեան, ձեր կրակոտ բնաւորութեան չհաւնել-
 նուն համար, բայց դուք գեղեցիկ լուսնակ գիշերով մը
 Րօզալիան հօրը տունէն փախցուցիք և ամուսնացաք:
 Իմ գիտցածս այսչափ է. անկէ ետքը ես Քաթանիայէն
 մեկնեցայ. այնուհետեւ պատահած անցուղարձերէն
 բնաւ տեղեկութիւն չունիմ:

ՔՕՐ.— Անկէ յետոյ շատ բաներ պատահեցան,
 ծնողքին ոխը և տառապանքները սաստկացած ըլլալուն,
 եղբօրը գրգռմովը՝ հայրը Րօզալիան փախցնելու որո-
 շում տուաւ: Ան բարի, յարգելի մարդ մը ըլլալուն,
 նախ մտադրեց Րօզալիան ինծի ձգել բոլորովին ու նե-
 րել ինծի, բայց երբ Րօզալիա աղջիկ զաւակ մը աչ-
 խարհ բերաւ, չուզեց անոնցմէ բոլորովին բաժնուելով
 ինձմէ բաժնուիլ: Այն ատեն Ալօնիզօն քոյրը փախցը-
 նելու որոշումը տուաւ: Իբրեւ առեւանգիչ, ստորին և
 վստ արարած ամբաստանելով ուղեցին զիս ձերբակա-
 լել տալ զրպարտութեամբ: Ես ասոնցմէ տեղեկութիւն
 ունէի, բայց զորձին վերջաւորութեանը կ'սպասէի:
 զիչեր մը, մարդուն մէկը զաղտազոզի տուն մտաւ.
 ես նախ և առաջ անկիւն մը կծկուեցայ և այդ ան-
 ծառօթ մարդուն ճամբան կտրեցի...: Ա՛հ, Աստուած
 իմ. ինչ տեսնեմ... նոյն ինքն Ալօնիզօն էր...: Ամէն
 տեսակ լուսանքների, յանդիմանութիւնների ուղղեց
 ինծի. խիղճս, սիրտս վրդովեցաւ, արիւնս գլուխս
 խուժեց, անոր վրան յարձակեցայ ու մէկ հարուածով
 սպաննեցի զայն:

ձԻԱՆ.— Խեղճ... թշուա՛ռ... արարած, շարու-
 նակէ...

ՔՕՐ.— Ձիս ձերբակալեցին, արգարութեան յանձ-

նեցին և ցմահ բանտարկութեան դատապարտեցին... Գննութեան և հարցաքննութեան պետք չմնաց որովհետեւ սպանեալին քովը գտան զիս:

ՃԻԱՆ.— Չկրցա՞ր ինքզինքդ պաշտպանել...

ՔՕՐ.— Պաշտպանութեան ի՞նչ պէտք. անկէ ի՞նչ օգուտ կրնայի սպասել. ես այնպէս կը փափաքէի որ ամէն մարդ գիտնայ թէ ես սպաննեցի զայն, այն ատեն արիւնս երակներուս մէջ կեռար, տաանըչորս տարուան բանտարկութիւնս երակներուս մէջ ցամքեցուց այդ արիւնը: Եթէ զուք ալ իմ տեղս ըլլայիք, այդպէս պիտի ընէիք, այն ատեն քսանութը տարեկան էի. Բօղալիան ձանչցած ատենս թշուառ, բայց երիտասարդ և գեղեցիկ էի: Հիմա ես դատապարտեալ մըն եմ, ապագային, Բօղալիա ի՞նչպէս պիտի հոգար իր օրապահիկը... Կամ մուրացկանութեամբ և կամ խայտառակ կեանք մը վարելով... մտքիս մէջ տպաւորուած էր ատիկա, բայց ի՞նչ օգուտ նախանձը սիրտս կը կրծէր ու ամենասոսկալի գազան մը դարձած էի: Ա՜հ, խեղճ աղջիկս, թշուառ աղջիկս, հազիւ երկու տարեկան, վերջնականապէս ինձմէ բաժնուելու դատապարտուեցաւ: Այն ատեն խեղճ աղջիկս տկարակազմ հիւանդ էր: Բանալը եղած ատենս քանի մը անգամ երազիս մէջ անոր դադաղը տեսայ, ծաղիկներով, վարդերով զարդարուն դադաղ մը, երբեմն մօրը գիւղիկը կը տեսնէի, երբեմն ալ փողոցի մը անկիւնը կեցած, փոքրիկ ձեռքերով անցորդներէն ոգորմութիւն խնդրելը կը տեսնէի: Բայց, սոսկալի բան է, Աստուած իմ... զուլիս կ'այրի... (բաւական ատեն տխուր կենալէ յետոյ) երբեմն ալ կ'երեւակայէի որ մօրը սիրահարը եղող պարոնին գիւղիկը կը գտնուի ան, ու ամբողջ մարմնովս կը դողայի: Այս վերջի կասկածս խելայեղ վիճակի մը կը մատնէր զիս...

ՃԻԱՆ.— Այո՛... իրաւունք ունիք, կատարելապէս կը հաստատեմ... ձեր ըսածը. բայց չարունակեցէք...

ՔՕՐ.— Վերջապէս բանտէն փախչելու որոշում տուի... բայց ծրագիրս չգործադրած, հիւանդացայ, սոսկալի զլխու պտոյտէ մը բռնուեցայ, վերջապէս ուղեղային տագնապ մը: Բանտին անօրէնը զիս ուրիշ սենեակ մը փոխադրել տուաւ, այդանդ աւելի օղասուն և բացօթեայ ըլլալուն, մէկ քանի օրուան մէջ կաղաւթուեցայ: Այդ սենեակին մէջ աստիճան մը համարձակ էի, ու սկսայ փախուստի պատրաստութիւն տեսնել: Ամէն օր երկերկու ժամ կ'աշխատէի պատուհաններուն երկաթները քակելու, արիւն քրտինք կը մըտնէի, կարծես նոր ուժ մը եկած էր վրաս և աշխուժ կ'աշխատէի... վերջապէս երկաթները տեղէն հանելով՝ բանտին բակը, հոնկէ ալ դուրսի դաշտը ցատկեցի:

ՃԻԱՆ.— Այո՛, այն ատեն ձեր զգացածը հիմա ես ալ կ'զգամ:

ՔՕՐ.— Ո՛հ... ինծի պէս չէք կարող զգալ, պէտք է բանտարկութիւն կրած ըլլաք, մանաւանդ տասնըչորս երկար տարիներ, որպէսզի զգաք թէ բանտի խորշերուն մէջ տառապող մարդ մը որքան կը չարչարուի, ընտանիք ունեցող մէկը ի՞նչ աստիճան նեղութիւններու մէջ կը տուայտի... բանտէն փախուստ տալէս ի վեր կարծես թէ նոր կեանք մըն է որ կ'սկսիմ: Գիշերը մինչեւ առաւօտ քալեցի, սեպածեւ ժայռերէ անցայ, անանցանելի և խորտուրտ ձամբաներէ, ձորերէ անցայ, վերջապէս առաւօտուն երկար և ընդարձակ անտառի մը մէջ ինքզինքս կորսնցուցի. այդ անտառին մէջ բարի ծերունիի մը հանդիպեցայ, որ այս հագուստները տուաւ ինծի, ուրիշ հարուստ մէկն ալ ինծի զրամ տուաւ: Այսպէս Ապէնինեան լեռներու նեղ կիրճերէն անցնելով, վերջապէս հոս հասայ:

ՃԻԱՆ.— Բախտը ընտանիքիդ գիրկը նեւեր է քեզ:

ՖԵՐՆ.— Համարձակութիւն ունեցէ՛ք, բարեկամս:

ՔՕՐ.— Ահ... ես առաջները շատ համարձակ էի, բայց այժմ կարողութիւնս և ուժս սպառած են: Ահ, աղջիկս բժիշկին տունը չգտնուիր, ահա՛ աս է որ իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ,

ՃԻԱՆ.— Ձեր խօսքը Աթաի մասին է, սպասեցէք, ո՛չ, ո՛չ, ձեր խօսքէն յայտնի կ'ըլլայ որ, ան հիմա տասնըվեց տարեկան ըլլալու է...:

ՔՕՐ.— Այո՛... յարգելի հայրս, ճիշտ տասնըվեց տարեկան է:

ՃԻԱՆ.— Բողալիային ուսուցչուհութիւն ընելը, աղջկանը տարիքն ալ տասնըվեց տարուան է, միմիայն նկատի առնելիք կէտը՝ բժիշկ Բալմիէրին աղջկանը մահուան պարագան է.

ՖԵՐՆ.— Իրա՞ւ կ'ըսէք:

ՃԻԱՆ.— (Գրասեղանին մօտենալով) Ահա՛ անոր մահուանը ապացոյցը, ահա վկայականը. ես բժիշկին ալ ցոյց տուի ասիկա, բայց...

ՔՕՐ.— Այդ աղջկանը մայրը ո՞վ է...:

ՃԻԱՆ.— Անիկա...

ՔՕՐ.— Ձենէ կը խնդրեմ... կը պաղատիմ, ձեր նուիրական պաշտօնին բերմամբ ճշմարտութիւնը ըսէք:

ՃԻԱՆ.— Աստուած իմ, մէկու մը գէշութիւնը չեմ ուզեր և մինչեւ հիմա ալ չեմ ուզած...: Բժիշկին աղջիկը համարուած այդ օրիորդը Աթան չէ միթէ:

ՔՕՐ.— Աթան, իմ աղջիկս Աթան, ուրիշ մէկը անձանօթ մը հայր կոչէ, ուրիշ մէկը իբրեւ հայր սիրէ, ըսել է երեւակայութեանս մէջ չեմ սխալած:

ՃԻԱՆ.— Ձեր աղջիկը ըլլալը հասկնալու համար, անոր վրայ որոշ նշաններ կա՞ն...:

ՔՕՐ.— Ի՞նչ նշան կրնան ըլլալ, ինչպէս քիչ մը առաջ ձեզի բացատրեցի, անկէ հեռացած ատենս հազիւ երկու տարու էր...:

ՃԻԱՆ.— Բողալիան կրնաք հարցափորձել, ամէն պարագայի՝ ճշմարտութիւնը պիտի խոստովանի ան: Պէտք է որ դուք պաշտպանէք ձեր իրաւունքը...:

ՔՕՐ.— Իմ իրաւունքս... ահ, չեմ գիտեր, միմիայն սաչափը ըսեմ որ Բողալիան գտնելու և տեսնելու համար ամէն ջանք թափեցի, սակայն հիմա այս եղելութիւնը ձեզմէ լսելէ յետոյ՝ սէրս ատելութեան փոխուեցաւ, այլեւս կ'ատեմ զայն, չեմ ուզիր տեսնել, այլեւս բանտ պիտի վերադառնամ:

ՃԻԱՆ.— Բայց, ինչո՞ւ համար...:

ՔՕՐ.— Ձեմ գիտեր...:

ՖԵՐՆ.— Համարձակ եղիր, ուժդ ամփոփէ՛, Քօր-րատօ, հանգստանալու պէտք ունիս:

ՃԻԱՆ.— Անհոգ եղիր, հիմա Ֆէրնանտօ պէտք եղած հրամանները կուտայ ձեր հանգստութեան համար, վաղը առտու, Աստուած ողորմած է:

ՔՕՐ.— Արդարութիւն...: Արդարադա՛տ Աստուած... զիս հոս առաջնորդողը Աստուածային արդարութիւնն է թէ հանդիպումը... ասիկա վաղը պիտի հասկնանք (տօն Ֆէրնանտօյի հետ ոտքի կ'ելլեն):

ՃԻԱՆ.— (Առանձին) Այո՛, վաղը... վաղը աւելի հանգիստ պիտի ըլլաս... աւելի ուժ պիտի ունենաս և մենք... է՛հ... պարօն բժիշկ... ձեզի հետ վաղը... վաղը կը տեսնուինք...

(Վարագոյրը կ'իջնէ)

ԱՐԱՐ Բ.

(Դարձեալ բժիշկին տունը, առաջից արարուածին տեսարանը)

ՏԵՍԻԼ Ս.

ՃԻՍՆԻՆՅՈՒՆ, ԲՕԶԱԼԻՍ.

ՌՕԶԱ.— Փափաքեր էք զիս տեսնել, պատրաստ եմ ձեր հրամաններուն, բայց պարոն բժիշկին հետ կը փափաքիք տեսնուիլ:

ՃԻՍՆ.— Տօն ֆէրնանտօ անոր հետ արդէն պէտք եղածէն աւելի տեսնուեր է: Երէկ ցերեկ ալ մենք տեսնուեցանք:

ՌՕԶԱ.— Այո՛, տեղեկութիւն ունիմ:

ՃԻՍՆ.— Այսուհետեւ չպիտի հարցափորձեմ ձեզ, որովհետեւ դուք այլեւս ասկէ պիտի մեկնիք...:

ՌՕԶԱ.— Այո՛... չնորհակալ եմ... բարեբաղին այս տունէն դուրս ելլելու, պաշտօնիս վերջ արուելու մասին հրամաններ արձակել էք, այս մասին ես կրնայի բուն տեղը դիմել և գանգատիլ ձեր մասին... կրնամ ձեր երեսին զարնել ձեր լարած թափարղը: Դուք կրնաք կռահել պատուաւոր կիւն մը ըլլալս, այո՛, երես նայելու համարձակութիւնը անգամ չունիք, սակայն ես համարձակ կրնամ նայիլ ձեր աչքերուն մէջ, այս յաղթութիւնը ինծի կը բաւէ, մնա՛ք բարով:

ՃԻՍՆ.— Կրնաք երթալ... բայց միշտակ չպիտի կրնաք երթալ...

ՌՕԶԱ.— Ո՞վ պիտի ընկերանայ ինծի:

ՃԻՍՆ.— Ամուսինդ, տիկին... ամուսինդ:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, ո՛չ, ո՛չ, անկարելի է աս, խնդրեմ, կատակը մէկդի թողէք:

ՃԻՍՆ.— Աղջիկս, պէտք է գիտնաս որ իմ տաքիքս և պաշտօնս ունեցող մէկը կատակ չի կրնար ընել, և թէ չի վայելեր...

ՌՕԶԱ.— Ամուսինս ո՛ւր գտնուիլը ինչ լաւ գիտէք, բախալ իմ զէմս հաներ է զայն, բայց գոհու թիւն Աստուծոյ որ կանուխէն ազատեցայ:

ՃԻՍՆ.— Կը սխալիք, աղջիկս, ան ձեր ամուսինն է տակաւին, առանց քեզի չի կրնար ապրիլ... իր ոտքերուն չղթաները քակելու յաջողեր է, ատոր համար չէ՞ք ուրախանար միթէ. ամուսինդ երէկ իրիկուընէ ի վեր ինծի հիւր է:

ՌՕԶԱ.— (Չարմացկոտ) Քօրրատօ... ա՛հ, անկարելի է, ո՛չ, ո՛չ, անկարելի է, ես բնաւ չեմ հաւատար:

ՃԻՍՆ.— Ասանկ խնդիրներ կատակ չեն վերցնէր:

ՌՕԶԱ.— Քօրրատօ հո՞ս, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ի՞նչու... հոս ո՞վ փնտռել եկեր է:

ՃԻՍՆ.— Ի՞ր կինը կը փնտռէ:

ՌՕԶԱ.— Ի՞ր կինը:

ՃԻՍՆ.— Այո՛, ի՞ր կինը, բայց ձեր ընթացքը, ձեր դժգոհութիւնը զայնք կը պատճառեն ինծի, անոր անունը ձեզի վախ պատճառէ, զգուսնք կ'աղղէ. ես կարծեցի թէ անոր անունը տալով ձեզի ուրախութիւն և սիրտանք պիտի պատճառէի. բայց ընդհակառակը դուք տրտմեցաք, փոխանակ ժամ առաջ զայն տեսնելու և գրկելու, անկէ հետո փախչելու միջոցներ կ'որոնէք: Ասանկ խնդիրներու մէջ շատ կիւներ իրենց չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ինծի, իսկ դուք:

ՌՕԶԱ.— Այո՛, բայց ի՞նչմէ...:

ՃԻՍՆ.— Աղջիկս, ի՞նչեր կ'ըսէք առանց խօսքերնիդ կշռելու...:

ՌՕԶԱ.— Դուք ալ զիս կը յանդիմանէք և կը դատապարտէք, այնպէս չէ՞, ամէն իրաւունք ունիմ զայն չընդունելու:

ՃԻԱՆ.— Տեղեկութիւն ունիմ որ Քօրըրատօն ձեր եղբայրը սպաննած է, բայց և այնպէս...

ՌՕԶԱ.— Այդպիսի վայրագ ոճրագործ մը իբրեւ ամուսին կրնամ ընդունիլ այսուհետեւ... ո՛չ, անշուարեւի է, պարո՛ն... այս բանին ոչ սիրտս և ոչ ալ խղճի խայթս կը թոյլատրեն...

ՃԻԱՆ.— Այո՛... օրէնքը, արդարութիւնը և խղճի խայթը ձեզ կ'արդիւեն, բայց անկէ ետքը տասնըչորս երկար տարիներ անցած են, իր կեանքը բանտին խորշերը անցուցած և ի հարկէ հիմա զղջացած ու զգաստացած է, դուք ալ այս երկար տարիներու ընթացքին, առանց ամուսնի, միա միմակ մնացիք, այո՛, աղջիկս, ամէն պարագայի՝ պէտք է ամուսնիդ միանաս, և պատուաւոր կեանք մը վարես, փոխանակ միմակ մնալու, անբարոյութեան, և զարշիւի ցեխի մէջ թաթխուելու համար:

ՌՕԶԱ.— Փոխանակ կենակցելու ես աւելի լաւ կը համարեմ անբարոյ կեանք մը վարել:

ՃԻԱՆ.— Ասով մեկտեղ, ազատ էք ձեր որոշմանը մէջ, բայց չէ՞ք գիտեր որ Քօրըրատօ սոսկալի նախանձոտ և վտանգաւոր մարդ մըն է:

ՌՕԶԱ.— Ըսել է բռնի իր հետ պիտի՞ տանի զիս:

ՃԻԱՆ.— Զեզի հանդէպ ունեցած անոր բուռն սէշը պատճառ եղած է որ բանաէն խոյս տայ, դուք ալ պէտք է որ իր քովը երթաք:

ՌՕԶԱ.— Պարոն, խնդրեմ սարսափազդեցիկ խօսքեր մի ընէք:

ՃԻԱՆ.— Ամուսինդ ոչ մէկէն կը վախնայ. հոս անիլա մէկը չի ծանչնար, ձեռքէն եկած աշխատութիւնը չպիտի խնայէ, զայն ազատելու համար: Այս

տեղէն ուրիշ քաղաք մը երթալով՝ հանդիստ և երջանիկ կրնաք ըլլալ, խօսեցէք, խրատներուս պիտի հետեւի՞ք:

ՌՕԶԱ.— (Պահ մը մտածելէ ետքը) Ո՛չ, ո՛չ, անշուարեւի է, պարոն:

ՃԻԱՆ.— Զգուշացէ՛ք, աղջիկս, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ ինքը հոս գայ հետու տեղ մը չի գտնուիր:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ... ի՛նչ կ'ըսէք...

ՃԻԱՆ.— Պիտի ստիպուիս անոր հարցումներուն պատասխանել, ո՞վ է այն աղջիկը, պզտիկ Ա. թան ի՞նչ եղաւ...

ՌՕԶԱ.— (Շփոթած) Ա. թան, ո՛հ Աստուած իմ:

ՃԻԱՆ.— Ի հարկէ, ան իր աղջկան անունը բերնէն բնառ ձգած չունի, միշտ անոր վրայ կը խորհի, շատ կը սիրէ զայն... Է՛հ, առաջուց ձեզ պատրաստելու համար շատ գոհ եմ, հիմա ձեր խիղճը հանդարտեցնելու համար, քանի մը վայրկեան միայն ունիք, դատաւորի մը նման պիտի հարցաքննէ ձեզ, ինչ որ իր իրաւունքն է: Մնաք բարով...

ՌՕԶԱ.— Ի՛նչ պիտի ըսէք անոր:

ՃԻԱՆ.— Պիտի բռնի թէ կը փափաքիք իրեն հետ տեսնուիլ:

ՌՕԶԱ.— Ո՛չ... ո՛չ... հոս թող չգայ, ըսէ՛ք որ չգայ, վերջաւորութիւնը շատ գէշ պիտի ըլլայ:

ՃԻԱՆ.— Ինծի հրամայելու իրաւունք չունիք, ես ձեր երկուքին երջանկութեանը համար պէտք է աշխատիմ... ասիկա ընդունեցէ՛ք և ինքզինքնիդ պաշտպանեցէ՛ք... (դուրս կ'ելլէ):

ՌՕԶԱ.— Քօրըրատօ՛... Քօրըրատօ՛... ա՛հ, արդեօք երա՞ջ է որ կը տեսնեմ, այն եղբրական զիչերէն յետոյ, ո՛հ, Աստուած իմ անկարելի է որ տեսնեմ զայն, այո՛, շատ մը եղելութեանց մասին պիտի հարցաքննէ զիս, աղջկանը համար ի՞նչ պիտի պատասխանեմ. (էմ մա՛ ներս կը մտնէ)

ՏԵՍԻԼ Բ.

ՌՕԶՍԼԻԱ և ԷՄՄԱ.

ԷՄՄԱ.— (Մօտենալով) Րօզալիա... Ի՞նչ ունիք, ինչո՞ւ այդչափ տխուր էք:

ՌՕԶՍ.— Բան մը չունիմ աղջիկս:

ԷՄՄԱ.— Դուք այսօր ամէն օրունէ տարբեր, յուսահատ վիճակ մը ունիք... այսօր ձեր համբոյրին արժանի չպիտի ըլլամ արդեօք, (Րօզալիա Էմման կը համբուրէ), ա՛հ, դուք կ'արտասուէք, ի՞նչ է ձեր տրամուլթեան պատճառը որ այդպէս մեղամաղճոտութեամբ երեսս կը նայիք, արդեօք դեղներ եմ և կամ հիւանդութեան նշան մը կը տեսնէք:

ՌՕԶՍ.— Ո՛հ, բան մը չունիք, աղջիկս:

ԷՄՄԱ.— Ի՞նչ կայ, հայրս ալ քանի մը օրէ ի վեր տրտում վիճակ մը ունի, Աստուած իմ արդեօք ի՞նչ պատահեցաւ. միթէ՞ յանցանք մը գործած եմ:

ՌՕԶՍ.— Ոչ, աղջիկս, ո՛չ, դուք անմեղ հրեշտակ մըն էք, ոչ մէկ յանցանք ունիք:

ԷՄՄԱ.— Թերեւս կը դուշակէք որ ձեր գլխուն դալիք վտանգ մը կայ, կը խնդրեմ, ըսէ՛ք ինծի, կ'ուզեմ հասկնալ ձեր նարսափին պատճառը:

ՌՕԶՍ.— Վտանգ, չեմ կարծեր, ա՛հ սիրելի աղջիկս, դուք հայրերնիդ շատ կը սիրէք այնպէս չէ՞...

ԷՄՄԱ.— Աստի տարակոյտ կայ միթէ... հօրս նկատմամբ ունեցած սէրս աննկարագրելի է... (Րօզալիան զրկելով կը համբուրէ և դուրս կ'ելլէ)

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՔՕՐՐԱՏՕ և ԷՄՄԱ.

ՔՕՐ.— (Դրան սեմին վրայ կենալով) ան ո՞ւր է. ինծի հետ տեսնուիլ չուզեր եղեր. (մտնելով) աղջիկ մը, կարելի է իր աղջիկն է. (Էմմա օտարական մը տեսնելով սոսկումով կը փախչի)

ԷՄՄԱ.— Ա՛հ, օտարական մը, դուք ո՞վ էք, ինձմէ ի՞նչ կ'ուզէք, հօրս հետ տեսնուիլ կ'ուզէ՞ք...

ՔՕՐ.— Ո՞վ է ձեր հայրը:

ԷՄՄԱ.— Այս քաղաքին բարերարն է, ամէնուն բարիք ընել կ'աշխատի, անունն ալ բժիշկ Արրիքօ Բալմիէրի է:

ՔՕՐ.— Բալմիէրի՞...:

ԷՄՄԱ.— Դուք չէք ճանչնար դայն:

ՔՕՐ.— Կը փափաքիմ իրեն հետ տեսնուիլ:

ԷՄՄԱ.— Յետո՞յ:

ՔՕՐ.— Ոչինչ:

ԷՄՄԱ.— Ա՛հ, ինծի մի մօտենաք:

ՔՕՐ.— Ի՞նչու:

ԷՄՄԱ.— Աչքերնիդ վտանգաւոր կերպով կը փայլի, խնդրեմ, ինծի մի նայիք:

ՔՕՐ.— Թոյլ տուէք որ երեսնիդ նայիմ, որովհետեւ աղջկանս և ձեր զէմքը իրարու կը նմանին:

ԷՄՄԱ.— Դո՞ւք ալ աղջիկ ունիք, ուրեմն ձեռքէմ վախնար, հայր մը բնաւ չուզեր աղջկան գէշութիւն ընել:

ՔՕՐ.— Իրաւունք ունիս, աղջիկս, եթէ իմ աղջիկս ալ հոս ներկայ գտնուէր, շատ գոհ պիտի մնայի:

ԷՄՄԱ.— Ձեր աղջիկը կորսուեցաւ:

ՔՕՐ.— Այո՛, օրիորդ, բայց յուսամ թէ պիտի

գտնեմ գինքը, եթէ գեռ կ'ապրի, (ուշադրութեամբ
էմման կը գիտէ) աղջիկս, ձեր անունը կընամ գիտնալ:

ԷՄՄԱ.— Էմմա է:

ՔՕՐ.— Էմմա՛...:

ԷՄՄԱ.— Բայց ինչո՞ւ կը խորշիք այս անունէն:

ՔՕՐ.— Եթէ ձեր անունը Աթա եղած ըլլար, ա՛լ
աւելի աղէկ կ'ըլլար:

ԷՄՄԱ.— Ինչո՞ւ:

ՔՕՐ.— Որովհետեւ իմ աղջկանս անունն է, այս
անունով աղջիկ մը կը ձանձնա՞ս:

ԷՄՄԱ.— Ո՛հ, այդ անունով մէկը չեմ ձանձնար:

ՔՕՐ.— Մայրդ ալ չի՞ ձանձնար:

ԷՄՄԱ.— Իմ մայրս մեռած է:

ՔՕՐ.— Մեռա՞ծ է:

ԷՄՄԱ.— Ծնած ժամանակս մայրս մեռեր է:

ՔՕՐ.— (Ինքնիրեն) սոսկալի ստախօսութիւն Աստ-
ուած իմ, ահա կասկածներս կ'իրականան, Աթան մե-
ռած, բժիշկին զաւակն ալ մեռած, այս աղջիկը ո՞րունն
է արդեօք: Այո՛, Րօզալիային աղջիկն է, (կը մօտենայ)

ԷՄՄԱ.— Բայց դուք զիս կը վախցնէք:

ՔՕՐ.— Մի՛ վախնար, աղջիկս:

ԷՄՄԱ.— Քու աչքերդ վախ կ'աղղեն ինծի:

ՔՕՐ.— Աչքերս ամէն ատեն ահարկու չեն, եր-
բեմն սիրոյ փայլակներ կ'արձակեն, և արտասուքի
կաթիլներ կը սահին, երբեմն ալ շատ կծու կ'ըլլան,
երեսս նայեցէք, աղջիկս:

ԷՄՄԱ.— Դուք քիչ առաջ հօր մը բարի ըլլալը
յայտնեցիք, ու ըսիք թէ հայր մը ըսաւ իր աղջկան
գէշութիւն չընել:

ՔՕՐ.— Ես հիմա Աթա անունով պիտի կանչեմ
քեզ, դուք ալ հայր կոչեցէք զիս, ձեր հայրը կ'ուզեմ
ըլլալ (կը մօտենայ)

ԷՄՄԱ.— Դուք իմ հայրս, ա՛հ: (կը նուաղի)

ՔՕՐ.— Աստուած իմ, օգնութիւն, (Րօզալիա կը
մտնէ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյն անձերը և ՐՕԶԱԼԻԱ

ՌՕԶԱ.— (Քօրրատօի չնայելով) ա՛հ, աղջիկս ի՞նչ
եղար, (Քօրրատօն կը տեսնէ ու էմման գրկելով դուրս
կը հանէ և դարձեալ կը վերադառնայ):

ՔՕՐ.— Րօզալիա... Րօզալիա... (ձեռքերով երե-
սը կը ծածկէ) ևս սառեւ մը չեմ, ևս ուրուական չեմ,
ինձմէ ինչո՞ւ կը սոսկաք... այդ աղջկան հետ տեսնե-
լով զիս, ինչո՞ւ վախցաք... իմ աղջիկս է ան, ներ-
քին ձայն մը ինծի կ'ըսէ թէ քու աղջիկդ է ան, ու
ես ալ այնպէս կը կարծեմ:

ՌՕԶԱ.— Աթան կարծեցի՞ր... ա՛հ... դուն յիմար
ես... միթէ չըսաւ թէ իր անունը էմմա է:

ՔՕՐ.— Այո՛, ըսաւ...

ՌՕԶԱ.— Բժիշկին աղջիկն է ան:

ՔՕՐ.— Դո՞ւն ալ այնպէս կը հաստատես:

ՌՕԶԱ.— Այո՛, ստիպուած եմ ճշմարտութիւնը
ըսելու...:

ՔՕՐ.— Ա՛հ... ստորին, ստախօս կին, բժիշկին
աղջիկն է, անոր բուն և օրինաւոր աղջիկը մեռած է.
և շատոնց մեռած, ոչ թէ անոր, այլ իմ աղջիկս է ան:

ՌՕԶԱ.— Անոր մայրը չեմ ձանձնար, ևս վերջին
ստախճան աղքատութեան և թշուառութեան մատնուա-
էի, այդ միջոցին ինծի յանձնեցին այդ աղջիկը, որ-
պէսզի զայն խնամեմ, և անոր ուսուցչուհին ըլլամ:
Ես ի՞նչ իրաւունք ունէի անոր ծննդեան վկայականը
պահանջելու, իր հօրը հարցուցէք:

ՔՕՐ.— Շատ աղէկ, բայց Աթան ո՞ւր է, ի՞նչ ը-
րիք զայն:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, ի՞նչպէս ըսեմ, անիկա մեռաւ:

ՔՕՐ.— Մեռա՛ւ....:

ՌՕԶԱ.— Այո՛, մեռաւ, ես ամէն բանէ զըրկուած, թէ՛ զայն և թէ ինքզինքս ապրեցնելու անկարող էի, թշուառութեան և աղքատութեան չղիմաշնալով մեռաւ ան:

ՔՕՐ.— Դուն մայր պիտի ըլլաս: Անէ՛ծք քեզի, աղջկանդ մահուան լուրը այս աստիճան պաղարիւնուած թեամբ ինծի կ'իմացնես, քու խօսքերուդ չեմ հաւատար, անոր մահուան վկայագիրը ո՛ւր է:

ՌՕԶԱ.— Քաթանիաէն կրնաք ստուգել, այդ խնդրոյ մասին իմ վրաս ճշշում բանեցնելու իրաւունք չունիք... դուն մէկը երեսի վրայ թողուցիր քու առարքովդ....:

ՔՕՐ.— Լքեցի՞ միթէ: Ինչո՞ւ համար վիրաւորիչ խօսքեր կ'ընես, տասնընորս տարի շարունակ ամէն փորձանքներու համբերեցի, բայց յոյս ունէի որ քեզ պիտի դռնէի, անպատճառ կ'ուզէի աղջիկս տեսնել և գրկել, ահա՛ այդ յոյսով առաւօտէն մինչեւ իրիկուն լեռներէ, բլուրներէ, ձորերէ, ճահիճներէ և մացառուտ անանցանելի ճամբաներէ անցնելով հոս եկայ, քեզի հոգւով մարմնով սիրելիս լաւ գիտես, բայց, աւա՛ղ, ո՛րքան սխալեր եմ, ո՛հ, ո՛րքան դժբախտ մարդ եմ. ձեր դիմագիծը վայրկեան մը աչքիս առջեւէն չէր վրիպեր, միշտ ձեր վրայ մտածելով կը տառապէի, ահա՛ եկայ դտայ քեզ, եկուր զիս մի լքեր, ինծի հետեւէ, միասին մեկնինք ասկէ, որովհետեւ առանց քեզի չեմ կարող ապրիլ:

ՌՕԶԱ.— Քեզի հետ միասին դամ... ո՛հ, ո՛հ, անկարելի է ատ, կը ցաւիմ ձեր վիճակին վրայ, դուն այդ դարչելի ոճիւրը գործած պահուդ մեզ մտածեցի՞ր, միաքէդ աղջիկդ չանցուցիր բնաւ. դուն վայրագ, սոսկալի ոճրագործ մըն ես... եղբայրս սպաննեցիր... ես

քեզմէ կը խորշիմ. և մինչեւ վերջն ալ չեմ ուզեր որ քու երեսդ տեսնեմ:

ՔՕՐ.— Խնդրեմ, եղբօրդ անունը մի՛ տար, անոր խօսքը մի՛ ընեք, անոր վրէժը տակաւին սրտիս մէջ կը վառի, եղբայրդ ինձմէ ամէն բան կորզել ուզեց... ես բնաւ զղչացած չեմ զայն սպաննելու համար:

ՌՕԶԱ.— Ձեմ ուզեր ձեզի հետ վիճաբանիլ, բայց լաւ պիտե՛ք որ յանցաւորի մը խիղճը մինչեւ վերջը հանգիստ չպիտի մնայ, մինչեւ անգամ զաւակներուն ալ կը փոխանցէ, ինծի մօտենալու համար բանտէն փախար, բայց բնաւ չպիտի կրնամ եհնակցիլ ձեզի հետ.

ՔՕՐ.— Օրէնքը այդպէս չի տրամաբաներ:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, օրէնքէն կը ձառե՛ք, խիղճն ալ օրէնք մը չէ՞ միթէ:

ՔՕՐ.— Շատ աղէկ, ուրեմն դուն ալ քու խղճիդ հարցո՛ւր... մարդիկ իբր յանցաւոր կը դատապարտեն զիս, բայց ես յանցաւոր չեմ, անունս արատաւորեցի, բայց վստահ եղէք որ ասկէ ետք անունիս արատը սրբել պիտի ջանամ և վարքս պիտի ուղղեմ, քու ուզած, փափաքած վայրդ պիտի երթամ:

ՌՕԶԱ.— Քօրրատօ, Քօրրատօ, անցեալը միտքդ բեր... հիմա ալ հանգիստս խռովելու եկա՛ր:

ՔՕՐ.— Ըսել է քեզմէ հեռանալս կ'ուզէք, այսուհետեւ այս տանը մէջ չեմ կրնար ձգել զքեզ, ո՛հ, ո՛հ, անկարելի է, սիրտս այդ բանը չի տանիր, եթէ իմ գէշ մարդ մը ըլլալէս կը վախնաս... դուն ալ ինծի մեղսակից ես... որովհետեւ կ'ինս ես:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, Քօրրատօ, ի՞նչեր կ'ըսէք:

ՔՕՐ.— Շատ կանուխէն զիս մոռցեր ես, սիրտդ ուրիշի մը տուեր ես... եթէ շարունակես այդ դաղտոշիքը ինձմէ պահել, և եթէ ինծի հետ գալու որոշում չտաս, գիտցած ըլլա՛ս որ հանգիստդ ու երջանկութիւնդ վրայ կուտաս:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, իմ երջանկութիւնս... ո՛հ, Աստուած իմ, շատ լաւ զուք այնպէս կարծեցէք. և կրնաք կասկածներ անցընել միտքերնուդ, աղքատութեան և թշուառութեան մէջ տուայտող կիւն մը, միշտ զրպարթեան ենթակայ կ'ըլլայ, բայց ես ամուսին ունենալով հանդերձ, իմ պատուով կ'ապրէի առանձին: Սակայն ամէն մարդ անբարոյական և անպատիւ կը համարէր զիս, ու ես ստիպուեցայ սպասուհի ըլլալ: Հիմա ալ զուք այդ մարդոց նման զիս կ'ամբաստանէք իբր անպատիւ, այնպէս չէ՞...

ՔՕՐ.— Ընդհակառակը, ես պատիւդ վերադարձնելու և քու վրադ նետուած ցեխը մաքրելու փափաք կ'զգամ: Աստուծոյ սիրոյն, եկէք ասկէց մեկնինք... զեռ բժիշկին չհանդիպեցայ, բայց եթէ ուզէք, սոսկալի և վտանգաւոր կացութենէն կրնաք փրկել թէ բժիշկը և թէ զիս:

ՌՕԶԱ.— Ըսել է այդ պատուաւոր մարդուն գէշութիւն մը ընելու միտք ունի՞ք:

ՔՕՐ.— Երբեք, բայց զուն ի՞նչու աւելի փայլ կուտաս կրակին, ինչո՞ւ զիս կը զրգոես, ես մէկուն գէշութիւն ընել չեմ ուզեր, բայց հիմա ձեռքս չէ... (անյոյս) Բողալիս եկէք, ասկէ երթանք:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, խղճացէ՛ք գթութիւն, գթութիւն, Քօրրատօ: (բժիշկ Բալմիէրի դրան սեմը կ'երեւայ)

ՏԵՍԻԼ Դ.

Նոյն անձերը և Բալմիէրի

ՔՕՐ.— Ինքն է, բժիշկ Բալմիէրի:

ԲԱԼՄԻ.— Այո՛, ես եմ, բայց զուք ո՞վ էք:

ՔՕՐ.— Բողալիս ամուսինը, եկած եմ զայն հետս տանելու:

ԲԱԼՄԻ.— Քօրրատօ՛... (զարմացած)

ՔՕՐ.— Այո՛, Քօրրատօ, երկուքնիդ հարցափորձելու իրաւունքին մէջ գտնուող Քօրրատօն:

ԲԱԼՄԻ.— Կրնաք հարցափորձել:

Վարագոյրը կ'իջնէ

ԱՐԱՐ Դ.

(Առաջին վարագոյրի տեսարանը)

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՔՕՐՐԱՏՕ, ՏՕՆ ՖԷՐՆԱՆՏՕ

ՔՕՐ.— (Գրասեղանին առջեւ նստած) Սիրելի բարեկամս, խնդրեմ, մինակ ձգեցէք զիս:

ՖԷՐՆ.— Բայց սիրելիս, ձեր տեսակցութեանը մասին բան մը չպիտի՞ ըսէք, ես ամէն բան իմանալ կ'ուզեմ, մօրեղբայրս ալ կ'ուզէ իմանալ ձեր տեսակցութեան արդիւնքը:

ՔՕՐ.— Ես ալ չեմ գիտեր, ի՞նչ պատասխանեմ ձեզի, ես ալ այս տեսակցութենէն բան մը չհասկցայ:

ՖԷՐՆ.— Բողալիսն չտեսա՞ք:

ՔՕՐ.— Այո՛, տեսայ:

ՖԷՐՆ.— Ի՞նչ ըսաւ ձեզի:

ՔՕՐ.— Շատ բաներ... բայց ես մէկ բան միայն կրցի հասկնալ:

ՖԷՐՆ.— Ի՞նչ բան կրցիք հասկնալ:

ՔՕՐ.— (Սիրտը ցուցնելով) անիկա հոս պահուած է:

ՖԷՐՆ.— Հոսկէ զուրս չելլեր միթէ՞:

ՔՕՐ.— Ո՛հ, մինչեւ որ կտոր կտոր չըլլայ՝ զուրս չելլեր:

ՖէՐՆ.— Եթէ այդպէս է, ա՛լ բան մը չեմ հար-
ցնէր, բայց աղջիկդ ի՞նչ եղած է:

ՔՕՐ.— Իմ աղջիկս....:

ՖէՐՆ.— Այո՛, բուն խնդիրը հոտ է, անիկա տե-
սա՞ք, երեսը կրցա՞ք նայիլ....:

ՔՕՐ.— Այո՛....:

ՖէՐՆ.— Ձեր վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն գործեց:

ՔՕՐ.— Իմ վրաս ունեցած անոր ազդեցութիւնն
ալ անկարելի է բացատրել բարեկամս, ես ջանացի թէ
համբուրել, սրտիս վերայ սեղմել և միանգամայն վի-
րաւորել զայն:

ՖէՐՆ.— Բայց ինչո՞ւ:

ՔՕՐ.— Իրաւունք ունէի:

ՖէՐՆ.— Ըսել է թէ դուք բան մը չէք կռահեր:

ՔՕՐ.— Հիմա այս մասին բժիշկէն բացատրութիւն
պիտի պահանջեմ, անոր գալուն կ'սպասեմ: Ուստի բա-
րեկամս կը խնդրեմ մի նակ ձգեցէք, երբորդ անգամ
ըլլալով ձենէ կը խնդրեմ:

ՖէՐՆ.— Շատ լաւ, բայց դուք միաքերներդ ամ-
փոփեցէք, պէտք եղածին չափ զգուշութեամբ վարուե-
լու էք... եկած պահուս վարը հանդիպեցայ ձիաւոր
մարդոց, որոնք չորս կողմը կը խուզարկէին:

ՔՕՐ.— Դարձեալ զիս ձերբակալելու եկած են,
այնպէս չէ՞, բայց ես մինչեւ հիմա կնոջս և աղջկանս
համար կ'ապրէի, ապա թէ ոչ շատ դիւրին էր բանտին
քարերուն վրայ ինքզինքս կտոր կտոր ընել, հիմա մէկ
միջոց մը ունիմ... ան ալ մէկ վայրկեանի բան է...
անկէ վերջը:

ՖէՐՆ.— Պարապ բաներու վրայ կը մտածէք....:
Դուք վրէժխնդիր ըլլալու իրաւունք չունիք... լաւ
մտածեցէ՛ք, բարեկամս...

ՔՕՐ.— Այս վայրկեանիս՝ երկուքն ալ փճացը-
նելու եմ....:

ՖէՐՆ.— Խնայեցէք Րօզալիային, ան չլքեց ձեզ.
տասնըինը տարեկանին՝ բախտը հարուածեց և ձենէ
զատեց զայն, եթէ դուք ըլլայիք անոր տեղը, ի՞նչ
պիտի կրնայիք ընել:

ՔՕՐ.— Այո՛, ձեզ համար շատ դիւրին է այսպէս
մտածելը, որովհետեւ, բայց ինչո՞ւ չեկաւ ան:

ՖէՐՆ.— Հիմա ո՞ւր որ է կուգայ, համբերէ՛,
բարեկամս, կարելի է ձեզի ամէն բան կը պատմէ, և
այն ատեն դուք...

ՔՕՐ.— Անոր խօսքերուն ականջ չեմ տար, բայց
խնդրեմ զիս առանձին ձգեցէք, որպէսզի երկու վայր-
կեան մտածելու միջոց ունենամ:

ՖէՐՆ.— Շատ աղէկ, մտածեցէք, և համարձակ
եղէք. (ձեռքը սեղմելով՝ դուրս կ'ելլէ)

ՔՕՐ.— (Առանձին) Անկէ վրէժ լուծելու իրաւունք
չունիմ, ասոր վրայ մտածելն իսկ աւելորդ է, Րօզալիա
ինծի չէր սպասեր, և իմ վերադարձիս չէր փափաքեր,
որովհետեւ հոս գոհ և հանգիստ է, սիրտն ալ անոր
տուեք է. ա՛լ ի՞նչ պիտի ընէ զիս, ի՞նչ պէտք պիտի
ունենայ ինծի՝ (բժիշկը տեսնելով) ա՛հ, վերջապէս ե-
կաւ, ա՛հ, Աստուած իմ, դուն ինծի օգնական եղիր:

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՔՕՐԲԱՏՕ և ԲԱԼԱՄԻԷՐԻ

ԲԱԼԱՄԻ.— Ձեր հարցումներուն պատասխանելու
պատրաստ եմ, պարոն ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզ
սպասցնելու համար, այս անակնկալ տեսակցութեան
համար պատրաստուելու պէտք զգացի, լրջութեամբ
խորհելու էի:

ՔՕՐ.— Ես ալ այնպէս կը կարծէի:

ԲԱԼԱՄԻ.— Ինծի համար շատ դիւրին բան չէ այս
խնդրի մասին որոշում տալ, ասոր համար մի նակ իմ
տուած որոշումս չէր բաւեր, միւսին միտքն ալ հասկը-
նալու պարտաւոր էի:

ՔՕՐ.— Րօզալիային... այնպէս չէ:

ԲԱԼՄԻ. — Այո՛, կարեւոր էր սա, ահա մեր որոշումը, մեղաւոր եղող մէկը պէտք է իր կեանքի գնովը քաւէ իր մեղքը...:

ՔՕՐ. — Ա՛տ է ձեր որոշումը:

ԲԱԼՄԻ. — Ո՛հ, ձեր մասին է ըսածս...

ՔՕՐ. — Այդ պարագային՝ ձեր աղջկան վկայակալը ցուցնելու չնորհը կ'ընէ՞ք:

ԲԱԼՄԻ. — Բայց դուք անկարելի բան մը կը խնդրէք: Ես աղջիկ չունիմ:

ՔՕՐ. — Դուք աղջիկ չունի՞ք, ուրեմն ո՞վ է այդ աղջիկը:

ԲԱԼՄԻ. — Այն աղջիկը, այդ հրեշտակը, իր անունը էմմա կը կարծէ, ուրիշներ ալ այդ անունով կը ճանչնան զինքը, այդ աղջիկը ձեր Աթան է:

ՔՕՐ. — Իմ աղջիկս Աթա՛ն, օ՛հ...

ԲԱԼՄԻ. — Այո՛, ձեր աղջիկն է:

ՔՕՐ. — Ըսել է Աթաս տակաւին կ'ապրի... Ա՛հ, Աստուած իմ, (գողալով) ես տեսայ զայն:

ԲԱԼՄԻ. — Բայց դուք կը գունատիք, կը գողաք:

ՔՕՐ. — Երբեմն ուրախութեան այնպիսի վայրկեաններ կան, որ առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել թէ մարդուս մահուանը պատճառ կ'ըլլան...:

Օ՛հ, ես տակաւին կ'ապրիմ, ա՛հ, ես գեղեցիկ, հրեշտականման աղջիկ մը ունիմ եղեր, բայց ի՞նչու համար իր հայրը կը յորջորջէ ձեզ: Ա՛հ դուք չէք պատասխաներ, ես չեմ փափաքիր ատոր պատճառը հասկընալ, միմիայն սաչափը կ'ուզեմ հասկնալ թէ ինձի պիտի վերադարձնէ՞ք աղջիկս, մնացածը ես ձեզի պիտի ներեմ: Այո ձեր թերութիւններուն, ձեր յանցանքներուն պիտի ներեմ, հիմա հրաման ըրէք աղջկանս որպէս անոր քով փութամ, սրտիս վրայ սեղմեմ:

ԲԱԼՄԻ. — Ապասեցէ՛ք, բարեկամս, ապասեցէ՛ք:

ՔՕՐ. — Աղջիկէս զատ ուրիշ բանի պէտք չունիմ:

ԲԱԼՄԻ. — Բայց մտածեցէք անգամ մը... դուք Աթային արժանի է՞ք:

ՔՕՐ. — Եթէ մինչեւ հիմա աղջկանս արժանի չեմ եղած, ասկէ ետքը պիտի ջանամ անոր սիրցնել ինքզինքս...:

ԲԱԼՄԻ. — Կարելի է...: Քեզի ըսելիքներ ունիմ. քիչ մը նստեցէ՛ք:

ՔՕՐ. — Խօսեցէք պարոն, խօսեցէք:

ԲԱԼՄԻ. — Ձեր դատապարտութենէն մէկ քանի ամիս յետոյ ես Բօզալիային հանդիպեցայ, ան աղքատ և թշուառ վիճակի մատնուած էր, անոր վիճակին վրայ արգահատելով, անոր պաշտպան կանգնելու որոշում տուի: Այն ատեն ես ալ կրնա և աղջիկս կորսընցընելու դժբախտութիւնը ունեցած էի: Այս իսկ պատճառաւ արտամաճ և յուսահատ վիճակ մը ունէի, չէի մտաբերեր դարձեալ ամուսնանալ և մտքէս անցընել իսկ ոճրագործութիւն էր, բայց պէտք է խոստովանիմ որ եթէ Բօզալիա ազատ համարձակ եղած ըլլար, կարելի էր անոր հետ ամուսնանայի: Բայց ձեզի կապուած էր ան, ամուսին մը ունէր: Աթաին նայած պահուս սրտիս և հոգիիս մէջ հրճուանք մը, սէր մը կ'զգայի, որովհետեւ Աթա էմմայի շատ կը նմանէր: Երկուքնիս ալ սկսանք զիրար սիրել իբր հայր ու աղջիկ, ես անոր բնութիւնը, անոր ներքինը ձենէ աղէկ ուսումնասիրած եմ: Եթէ անակնկալ դէպք մը պատահի անոր ջիղերուն շատ ազդեցութիւն կ'ընէ, այդ մասին չեմ տարակուսիր: Երբեմն անոր երեսը նայած պահուս, ինքնիրենս սա հարցումը կ'ընեմ. խեղճ անմեղ աղջիկ, երբ օր մը մեծնալու ըլլաս և չափահաս տարիքդ թեւակոխես ու հօրդ մասին տեղեկութիւն ուղեւոր ըլլաս, մայրդ ի՞նչ պիտի պատասխանէ: Երբ Բօզալիա ինձի զիմեց ամէնուն կասկածներէն ու բամբասանքներէն աղջկանը պատիւը փրկելու համար, անոր մաքուր անուն մը պիտի տամ, ըսի... պայմանաւ որ Բօզալիա ալ խոստանայ իր վարքը բարձր չտիկել և կանոնաւոր կեանք մը վարել: Ես ալ իմ աղջկանս էմմայի տեղը գնելով զայն, ամբողջ սէրս անոր նուիրեցի: Ահա՛, այդ օրէն ի վեր, Աթա անունը էմմայի փոխուեցաւ, հիմա խօսեցէք, ես յանցաւոր եմ միթէ՞...:

ՔՕՐ.— Աստուծոյ բոլորը կը յայտնեն ձեր սրտին բարութիւնը և ազնուութիւնը, սա ալ բացորոշ է որ անկէ զոհողութիւն մը չէք խնդրեր:

ԲԱԼՄԻ.— Այդ զոհողութիւնը ձեռնէ կ'սպասեմ:

ՔՕՐ.— Ինչմէ՞... բայց դուք չէ՞ք գիտեր որ բարիք մը միշտ կը կորսնցնէ իր արժէքը, որովհետեւ դուք ձեր աղջիկը կոչեցիք զայն, իմ իրաւունքս յափշտակեցիք, պարո՞ն, չէի՞ք գիտեր որ վրան դուր-գուրացող ճշմարիտ հայր մը ունէր ան...:

ԲԱԼՄԻ.— Ներողութիւն, ձեր խօսքերէն բան մը չկրցի հասկնալ, ես, ցկեանս զատապարտեալի մը և գերեզմանի մը մէջտեղ տարբերութիւն մը չեմ տեսներ: Բողալիս ստիպուեցաւ իր իրաւունքներէն հրաժարիլ:

ՔՕՐ.— Բողալիս հրաժարեցա՛ւ, բայց դուք վրաս տահ եղէք որ իմ բոլոր իրաւունքներէս ես չեմ կե-նար քնաւ:

ԲԱԼՄԻ.— Պէտք է դուք ալ հրաժարիք... ձեր օգտին համար է որ կ'ըսեմ:

ՔՕՐ.— Ինչո՞ւ, բացայայտօրէն յայտնէցէ՛ք ձեր միտքը...:

ԲԱԼՄԻ.— Շա՛տ լաւ...: Երբ Աթաին քով եր-թաք, ի հարկէ պիտի ըսէք անոր. «Իրրեւ հայրդ ճանչ-ցած այդ աղնիւ մարդը քու հայրդ չէ... անա՛ ես քու բուն և օրինաւոր հայրդ եմ, ես սպաննեցի մօրեղ-բայրդ ցկեանս զատապարտուեցայ և առանց ներման արժանանալու գիշերանց խոյս տուի բանտէն: Կը վախ-նամ որ դարձեալ ձերբակալուիմ, եթէ դուն տարա-փէզ մեռնելու ալ ըլլաս... տա՛որ համար չեմ զգած-ուիր, միայն թէ հիմա իմ գիրկս եկո՛ւր որ սրտիս վրայ սեղմեմ քեզ և վրադ գուրգուրամ» Այսպէս կ'ը-սէք անոր, այնպէս չէ՞...:

ՔՕՐ.— Աստուծոյ սիրոյն... լռեցէ՛ք:

ԲԱԼՄԻ.— Այո՛, կը լռեմ, բայց կ'սպասեմ որ ձեր սիրտը, ձեր խիղճը ամէն բան խոստովանի:

ՔՕՐ.— Ա՛հ... զարմանալի՛ բան... դուք կտոր

կտոր ըրիք, իմ սիրտս, հիմա ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ա-մէն բան խոստովանիմ...:

ԲԱԼՄԻ.— Եթէ այսպէս վերջ տանք մեր վիճաբա-նութեան, (դրան մօտենալով, Բողալիս և Աթաին նշանացի կը հասկցնէ ներս մտնելու համար):

ՔՕՐ.— Բայց ի՞նչ կը նշանակէ աս:

ԲԱԼՄԻ.— Իմ պարտականութիւնս կատարեցի... դուք ալ ձերինը կատարեցէ՛ք, տեսէ՛ք մօրը հետ միա-սին կուգայ... ուղածնիդ կարող էք ընել:

ՔՕՐ.— Ա՛հ... (Երեսը կը գոցէ ձեռքերով)

ԲԱԼՄԻ.— Մէկ խօսքով՝ երկուքն ալ կրնաք փճա-ցընել:

ՔՕՐ.— Ի՛նչ սոսկալի տեսարան, տէր Աստուած. (Բողալիս և հիմա ներս կը մտնեն)

ՏԵՍԻԼ Բ.

Նոյնք, ԲՕԶԱԼԻՍ և ԷՄՄԱ.

ԷՄՄԱ.— (Քօրրատօն չտեսնելով Բալմիէրին քովը կը վազէ) վերջապէս ձեզ գտայ... սիրելի հայր... առանց քեզի մէկ վայրկեան չեմ կարող անցընել:

ԲԱԼՄԻ.— Ես սա մարդուն հետ պիտի տեսնուիմ, դուք ալ ինծի իրաւունք պիտի տաք:

ԷՄՄԱ.— (Քօրրատօն տեսնելով) ա՛հ, աս մարդը տակաւին հո՞ս է:

ԲԱԼՄԻ.— Ինչո՞ւ այս մարդէն կը վախնաս:

ԷՄՄԱ.— Շատ կը սոսկամ, այս մարդը ինծի ըսաւ որ քու անունդ էմմա չէ, այլ Աթա է:

ՔՕՐ.— Այն ատեն... (Բողալիս Քօրրատօնին կը նայի ուշադիր) որովհետեւ.

ԷՄՄԱ.— Որովհետեւ ձեր աղջկան անունը Աթա է եղբր, ամէն տեսած աղջկանդ անունը պէ՛տք է որ Աթա ըլլայ, այս մարդը ուզեց զիս գրկել, կը փափաքի որ հայր կոչեմ զինքը: Ո՛չ, ո՛չ, իմ հայրս դուք էք (Բալմիէրի զայն կը գրկէ)

ԲԱԼՄԻ.— Դուն իմ սենեակս գնա... ես հիմա կուգամ աղջիկս:

ԷՄՄԱ.— Հա՛յր, մի սպասցնէք զիս. (կ'երթայ)
ԲԱՆՄԻ.— (Քօրրատօին) բարեկամս, աղէկ մտա-
ծեցէք... սա տեսածնիդ, խօսածնիդ լաւ նկատի առէք
(Բալմիէրի կ'երթայ):

ՏԵՍԻԼ Դ.

ՔՕՐՐԱՏՕ, ՌՕԶԱԼԻԱ

ՌՕԶԱ.— (Բիշ մը լուր թենէ յետոյ) Քօրրատօ,
բնաւ իրաւունք չունիս ինծի բան մը ըսելու:

ՔՕՐ.— Ձեզի ըսելիք շատ բաներ ունիմ, ես ռիսի
և ասելու թեան մարմնացումն եմ եղեր... ինծի և սըր-
տիս ձայնին թելադրեց որ լուռ մնամ: Մեռած կը կար-
ծէի զայն, բայց տակաւին կ'ապրի, հրեշտակի նման
աղջիկ մը... այո աղջիկս է. բայց զիս կ'արհամարհէ
ու կ'ատէ, աղջիկս իբրեւ հայր ուրիշ մը կը սիրէ...
անոր գիրկը կը նետուի և կը գգուէ զայն: Այո՛, այս
բոլորը դուն արածնեցիր. դուն փոխանակ ինծի եղած
զրկանքին համար արտասուք թափել սորվեցնելու, դուն
փոխանակ Աստուծոյ աղօթել սորվեցնելու... բանտարկ-
եալ հօրը ազատութեանը միջոցներ խորհիլ սորվեցնե-
լու, անոր անմեղ սրտին մէջ ատելու, արհամարհելու
սերմեր ցանցելու: Ասոնք բոլորը օրէնքի հակառակ են:

ՌՕԶԱ.— Խեղճ աղջիկէս յափշտակած բաներդ իրեն
վերադարձնելու իրաւունքիս մէջ կը կարծէք ինքզինքս,
ահա անկէ յափշտակած բաներուդ մէկն ալ պատուաւոր
հօր մը անունը և մականունն էր:

ՔՕՐ.— Պատուաւոր հօր մը. Այո՛, անկարելի է
չզարմանալ մինչեւ հիմա ձեր ըրած խայտառակութեան
վրայ այսու հանդերձ խելքը ուրիշ կերպ կը դառէ,
սիրտը ուրիշ կերպ կ'զգայ: Երկար ատրիներէ ի վեր
իր ընտանիքէն հեռու տառապող հայր մը իր աղջիկէն
զրկել, զայն անպատուել, նախատել, կա՛յ այդպիսի
բան մը զարերու արձանագրութեամբ պատմութեան մէջ.
կա՛յ ասկէ աւելի գէշ բան մը սխալի վրայ: Ես ալ
քար չեմ, մարդ եմ: Այո՛, քար կտրած էի. բայց այժմ
արիւնս երակներուս մէջ կ'եռայ, հիմա դարձեալ նա-
խանձի որդը սիրտս կը կրծէ, ա՛հ, այո՛, տակալի

նախանձ մը... ըսէ՛ տեսնենք, աղջիկս ինծի պիտի՞
յանձնենա:

ՌՕԶԱ.— Բայց, գիտե՞ս որ աղջկանդ մահուանը
պատճառ պիտի ըլլաս:

ՔՕՐ.— Իմ քաջած տառապանքներս պիտի պատ-
մեմ անոր: Եթէ իսկապէս անմեղ սիրտ մը կը կրէ,
ինծի հետեւելով միտսին կուգայ: Ես անով է որ արիւնս
պիտի հանդարտեցնեմ, խնդրեմ, աղջիկս սրտիս վրայ
սեղմեմ, զայն փայփայեմ, փափաքս առնեմ և յետոյ
այստեղէն փախուստ տամ:

ՌՕԶԱ.— Իրաւունք ունիք... բայց անկէ ետքը
ինչ պիտի ըլլայ Աթալին վիճակը: Ա՛հ, Քօրրատօ...
անկարելի է, ատիկա մի խնդրէք ինձմէ, դուք ձեր
քաջած տառապանքը և թշուառութիւնը մէջտեղ կը
դնէք, ատոնց բոլորը ես ալ կ'զգամ և քաջած եմ,
բայց դուք իմ քաջածներս չէք զգար, կ'ուզէք որ իր
հայրը ըլլալնիդ յայտնէք, ես մայրը չեմ միթէ, ես
ալ զգացում ունիմ: Ամբողջ իրաւունքներէս զրկելով,
և իր մայրը ըլլալս չզգացնելով, ուսուցչուհի ծածկա-
նունին տակ, այս տունը մտայ, շատ գիշերներ գաղա-
նապէս, գողի պէս սրտիս հատորին սենեակը մտնելով
անյագօրէն զայն կը գիտեմ, արտասուաթոր աչքերով
սենեակէն կը մեկնիմ: Աղջիկդ մինչեւ հիմա իր պաշտ-
պանութեանը ներքեւ առնող ուսուցչուհիին խօսքերուն
անսա՛ գոնէ: (ծուռիկ կուգայ)

ՔՕՐ.— Ե՛լ, Բօգալիս, ոտքի ե՛լ:

ՌՕԶԱ.— Խօսքերս մտիկ ըրէ՛, խնդրեմ Քօրրա-
տօ: Աթալս, թող միշտ էմմա կոչեն, ահա՛ իմ փա-
փաքս: Աթան թո՛ղ այս ագնիւ մարդուն քովը մնայ:
Գալով ինծի, ես լեռնէ լեռ, անտառէ անտառ, ձորէ
ձոր քեզի պիտի հետեւիմ:

ՔՕՐ.— Ըսել է ինծի հետ գալ կը փափաքիս, այն-
պէս չէ՞:

ՌՕԶԱ.— Ձեռքերդ բռնող ձեռք մը, արիւնդ դո-
վացնող շունչ մը պէտք է քեզի, այդ զոհողութիւնը
ես պիտի ընեմ:

ՔՕՐ.— Ես արժանի չեմ անոնց:

ՌՕԶԱ.— Խեղճ Քօրրատօ, վայրկեան մը անց-
եալը մոռցիր, մօտեցիր, յոգնած պիտի ազատեմ ծունկերուս
վրայ հանգչեցուր... եկուր դրկէ դիւ... խղճալի ա-
մուսինս:

ՔՕՐ.— (Ռօզալիան դրկելով) Ռօզալիա, ա՛հ, ի՛նչ
երջանկութիւն, Աստուած իմ:

ՌՕԶԱ.— Քեզի ներեցի, Քօրրատօ, ամէն յան-
ցանքներդ ներեցի, բայց խոստացիր ինծի: Էմմայէն
պիտի հրաժարիս:

ՔՕՐ.— Այո՛, կը խոստանամ, որովհետեւ քեզի
դիմադրելու կարողութիւն չունիմ այլեւս. (Ճիւղնիս
բեմ կուգայ)

ՏԵՍԻԼ Ե.

Նոյն անձերը և ՃԻԱՆԻՆՕ

ՃԻԱՆ.— Ներողութիւն... կարծեմ, ինծի չէիք
սպասեր, շուարուծի մատնեցի ձեզ, բայց ձիշա ժամա-
նակին հասեր եմ. ես ալ կ'ուզեմ ձեր խօսքերուն խառ-
նուիլ, այդպէս կը փափաքիմ:

ՌՕԶԱ.— Դուք մեզի արգելք ըլլալու եկաք. բայց
ուշ մնացիք, ամէն ինչ վերջացաւ, մեր որոշումը
տուինք, իրարու համակարծիք ենք, այնպէս չէ, Քօր-
րատօ...:

ՔՕՐ.— Այո՛, ամէն բան վերջացաւ... (Ռօզալիա
ոտքի կ'ելլէ)

ՃԻԱՆ.— Ռօզալիային ներեցի՞ք:

ՔՕՐ.— Կը սխալիք մօնաէնէօր, ընդհակառակը
ան ինծի ներեց:

ՃԻԱՆ.— Շա՛տ լաւ, մեղքերու թողութիւն տալը
կրօնական իշխանութեանց անկ է, ձեզի արգելք չըլ-
լալու համար, քիչ մը ուշացայ բայց դրանը ետեւէն
լսեցի որ առկաւին Աթանիդ կ'ապրի եղեր:

ՔՕՐ.— Այո՛, կ'ապրի, ողջ է, բայց ոչ ինծի
համար...:

ՃԻԱՆ.— Ի՞նչ ըսել է, դուն անոր հայրը չե՞ս:
ՔՕՐ.— Այո՛, հայրն եմ, բայց անկէ պիտի հրաժարիմ:

ՃԻԱՆ.— Պիտի հրաժարի՞ք, ատիկա անկարելի է
զաւակս, ամուսին և հայր եղողները պէտք չէ որ իրենց
իրաւունքը կորսնցնեն:

ՔՕՐ.— Բայց երբեմն այնպիսի պարագաներ կան
ուր այդ իրաւունքներէն հրաժարիլ, խելացութիւն է:

ՃԻԱՆ.— Իրաւունք ունիք... բայց ձեր ընտա-
նիքը ձեզի կը պատկանի, չհասկցա՞ր որ այս միջոցին
դիմեցին, ձեզ զատելու համար ձեր զաւակէն: Բժիշկ
Բալմիէրին հայրական իրաւունքնիդ ձենէ յափշտակեց,
հիմայ ալ ամուսնութեան իրաւունքդ յափշտակել կ'աշ-
խատի, այնպէս չէ...:

ՔՕՐ.— Ո՛հ, դուք կը ստէք, ձեր վարքին, ձեր
պաշտօնին չի վայլեր ատ:

ՃԻԱՆ.— Ես կը ստե՞մ միթէ:

ՔՕՐ.— Այո՛, կը ստէք, դրանը ետեւէն մեզ մտիկ
ըրիք, ի՛նչպէս, Բօզալիան ինծի հետ չգալը լսեցիք:

ՃԻԱՆ.— Գիտնալ չէ... գուշակութիւն, ուշ կամ
կանուխ ձերբակալուելունդ վստահ ըլլալով՝ ստիպուած
է մերժել ձեզ...:

ՔՕՐ.— Լռեցէք, լռեցէք, ազնիւ սիրտ կրող կին
մը մի՛ մեղադրէք:

ՃԻԱՆ.— Ազնիւ սիրտ... հը՛մ...:

ՔՕՐ.— Այո՛, ազնիւ և անմեղ...:

ՃԻԱՆ.— Ա՛հ, կը ցաւիմ, իրապէս կը ցաւիմ ձեր
վրայ, ոստիկանութիւնը ձեզ կը հետապնդէ, եւ ո՞ւր
գտնուիլդ իմացեր է: Հիմակու՞նէ ձեզի կը յայտարա-
րեմ թէ մեր դուռը այլեւս ձեզի համար դոց է, ինք-
զինքնիդ բախտին յանձնեցէք:

ՔՕՐ.— Դուք մատնեցիք դիւ, հոս ըլլալս ոստի-
կանութեան իմաց տուիք: Այո՛, ես ձենէ կասկած ունիմ:

ՃԻԱՆ.— Այս աստիճան լուրջ կասկածներուդ վրայ
կը զարմանամ, ի՛նչպէս կը յանդգնիս այսպիսի զրպար-
տութիւն մը ընել իմ վրաս:

ՔՕՐ.— Մի՛ ուրանաք... ամէն բան հասկցուեցաւ,
զացէք ինծի հետապնդողներուն ըսէք որ ես հոս եմ:
Վարագոյրք կ'իջնի

ԱՐԱՐ Ե.

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՔՕՐԱՄՏՕ, ՌՕԶԱԼԻԱ.

ՔՕՐ.— Ռօղալիան ինչո՞ւ չերեւցաւ, արդեօք վայր-
կեանքներս համբուած են, ա՛հ, կուգայ ահա՛...:

ՌՕԶԱ.— Զիս տեսնել կ'ուզէիք, եկայ, ճամբայ
եղելու ատենը հասած է:

ՔՕՐ.— Ո՛հ, ձեզի խօսելիք քանի մը բաներ ու-
նիմ, անցեալ անգամ միտքս ամփոփ չէր, եկուք Րօ-
ղալիա, եկո՛ւք քովս նստէ, (Րօղալիա կը նստի) հիմա
բացայայտ խօսինք. այդ մարդուն քով ապրած ատեն-
նիդ այդ մարդը սիրեցի՞ք, և կամ ան սիրե՞ց ձեզ:

ՌՕԶԱ.— Խնդրեմ, այդպէս հարցումներ մի ընէք
ինծի...:

ՔՕՐ.— Այդ հարցումները ընելու իրաւունք չու-
նիմ, բայց գիտնալու պէտք ունիմ, անպատճառ հաս-
կընալու եմ: Խնդրեմ, Ռօղալիա անկեղծօրէն խոստո-
վանեցէք ինծի: Այո, ես ալ մեղապարտ եմ, յանցանք-
ներ ունիմ, ես ձեր ամուսինն եմ, իմ պարտականու-
թիւնս է ձեր յանցանքներուն ներել:

ՌՕԶԱ.— Ուղածնիդ ընելու իրաւունք ունիք, ամէն
բան ձեզի խոստովանեցայ.

ՔՕՐ.— Բոլորը չխոստովանեցար:

ՌՕԶԱ.— Ամէն բան խօսեցայ, Քօրրատօ, վստահ
եղիր:

ՔՕՐ.— Այո՛, խոստովանեցար, բայց ամէնէն կա-
րեւորը մոռցար, երբեմն մշտախոհ նստած, իմ մեռնե-
լուս մասին ձեր սրտէն ի՞նչ կ'անցնէր:

ՌՕԶԱ.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

ՔՕՐ.— Այո՛, հաւկնալ կ'ուզեմ, իմ մեռնելուս
չէիք սպասեր: Աստուծմէ չէի՞ր խնդրեր որ ժամ առաջ
մեռնիմ:

ՌՕԶԱ.— Կ'երգնում, Քօրրատօ...:

ՔՕՐ.— Իմ մահուան ցոյժը առած վայրկեանիդ
չպիտի փափաքէիր ամուսնանալ բժիշկ Արրիքօ Բալ-
միէրիի հետ...:

ՌՕԶԱ.— Քօրրատօ. զէչ մտածումներ են ատոնք,
ինծի հետ այդպէս մի՛ խօսիր:

ՔՕՐ.— Մաքուր սիրտ ունեցիր և մի՛ ստեր, ան
ինծի ըսաւ որ եթէ Ռօղալիան ամուսին չունենար և կամ
մեռած ըլլար, ես անոր հետ կ'ամուսնանայի:

ՌՕԶԱ.— Ի՞նչ կ'ըսէք, Քօրրատօ, հաւատացէ՛ք ող
ես առաջին անգամն է որ կը լսեմ, ան ալ ձեր բերնէմ:

ՔՕՐ.— Զեղի կը հարցնեմ որ կ'ուզէ՞ք անոր ա-
նունը ձեր անուան կապել և անոր հետ ամուսնանալ:
Ոչ թէ իբր ամուսին, այլ իբր բարեկամ խօսեցէ՛ք...:

ՌՕԶԱ.— (գլուխը ծռելով) Այո՛:

ՔՕՐ.— Այսքանը խոստովանելէ՞յ յետոյ հիմա ամէն
բան ձգելով ինծի հետ գալ կը փափաքիս, այնպէ՞ս չէ:

ՌՕԶԱ.— Առաջուց ըսի ձեզ, երթանք, ես պատ-
րաստ եմ...:

ՔՕՐ.— Անկարելի է վախչիլ, որովհետեւ պիտի
ձերբակալեն զիս:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, Աստուած իմ, արդեօք իրա՞ւ է:

ՔՕՐ.— Ենթադրենք թէ իրաւ. քեզ ի՞նչ պիտի
ընեն...:

ՌՕԶԱ.— Ես ալ միտսին գալով բանտին մօտերմ
տեղ մը կը բնակիմ. և կամ վանք մը կը մտնեմ: Բայց
ամէն պարագայի՛ պէտք է ազատ ըլլանք, տակաւին
ժամանակ ունինք, զիչերը մօտեցաւ: Երթանք, սիրտս
կը տրոփէ... ալ ասկէ ետքը քեզի հետ ապրիլ կ'ուզեմ:

ՔՕՐ.— Ա՛հ, Աստուած իմ ինչեր կը լսեմ, զուհի,
զուհի... Ռօղալիա, զուհի տակաւին կը սիրես զիս, ա՛հ,
ի՞նչ երջանկութիւն... բայց ես, ես այդ երջանկու-
թիւնը կորսնցուցած եմ:

ՌՕԶԱ.— Այդ երջանկութիւնը դարձեալ պիտի
գտնէք, բախտը ձեզի պիտի օգնէ...:

ՔՕՐ.— Անկարելի է... գնա՛ հիմա պատրաստուէ՛,
որպէսզի խոյս տանք, մինակ ձգէ զիս, ինքզինքս այն-

քան երջանիկ կ'զգամ որ եթէ վայրկեան մը հոս մնալու ըլլամ, պիտի մեռնիմ:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, ուրեմն երթամ պատրաստուիմ, մնաք բարով (ձեռքը սեղմելով կ'երթայ):

ՔՕՐ.— (առանձին) Ես կ'զգամ որ պիտի մեռնիմ. բայց պարտականութիւնս պիտի կատարեմ, ասիկա նուիրական պարտականութիւն մըն է, արդեօք մինչեւ հիմա Ռօզալիա իմ պատճառաւ ի՞նչ զրկանքներու ենթարկուեցաւ: Իմ ինկած լարիւրինթոսէն Ռօզալիան ազատող մարդն ալ ազնիւ է, ես դատապարտեալ մը ըլլալով, եկայ անոնց հանգիստը վրդովելու (կուրծքէն սրուակ մը հանելով) ասկէց մէկ քանի կաթիլ գործս լմնցնելու կը բաւէ, անպատճառ ասկէ խմելու եմ: (ոտքի կ'ելլէ) Բայց աղջիկս, սիրելի Աթա, անսկիւ ինձմէ կը խորշի, կառէ զիս (Էմմա բեմ կ'ուզայ): Ահա եկաւ, Աստուած հոս զրկեց զայն:

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՔՕՐՐԱՏՕ և ԷՄՄԱ.

ԷՄՄԱ.— Այս մարդը տակաւին հոս է, (երթալ կ'ուզէ)

ՔՕՐ.— Ինձմէ մի՛ փախիք, խնդրեմ, քեզի կարեւոր բաներ ունիմ խօսելիք:

ԷՄՄԱ.— Ինձի հետ տեսնուիլ կ'ուզէ՞ք:

ՔՕՐ.— Այո՛, վերջին անգամ ըլլալով տեսնուիլ կը փափաքիմ:

ԷՄՄԱ.— Ասկէ պիտի մեկնի՞ք...:

ՔՕՐ.— Այո՛, վաղն առաւօտ կանուխ պիտի մեկնիմ, ձեր ուզածն ալ աս չէ՞:

ԷՄՄԱ.— Այո՛... որովհետեւ...:

ՔՕՐ.— Որովհետեւ ես ձեզի սարսափ կ'աղգեմ, այնպէս չէ՞, բայց հիմա առաջուրնէ աւելի փոխուած չեմ, հիմա աւելի մեղմ չեմ. (ծունկի կուգայ):

ԷՄՄԱ.— Բա ց ոտքի ելէք:

ՔՕՐ.— Ոտքի կանգնիլս կ'ուզէ՞ք, բայց ուժս սպառած է, ձեռքէս բռնեցէք...:

ԷՄՄԱ.— (Ձեռքը երկարելով) Ա՛հ, խեղճ մարդ, (ձեռքին վրայ վէրքեր տեսնելով) ձեր ձեռքերուն վէրքերը ի՞նչ են... ո՛հ, Աստուած իմ, չղթայի վէրքեր են, (Փօրրատօ կը նստի) դուք դատապարտեալ էք... ի՞նչու համար... ա՛հ դուք կ'արտասուէք, ես ա՛լ ձենէ չեմ վախնար, կը ցաւիմ վիճակիդ վրայ, խեղճ մարդ: Հիմա եթէ Աթան գտնելու ըլլաք, արդեօք ո՛րքան երջանիկ պիտի զգաք ինքզինքնիդ:

ՔՕՐ.— Ես յոյսս կտրած եմ անկէ: Ան մեռած է:

ԷՄՄԱ.— (Սրուակը տեսնելով) Ի՞նչ է ատ...:

ՔՕՐ.— Ասոր մէջ դեղ մը կայ որ զիս պիտի դարմանէ:

ԷՄՄԱ.— Արդեօք կրնամ ծառայութիւն մը մատուցանել ձեզի...:

ՔՕՐ.— Ո՛հ, եթէ այդքան աղնուութիւն ունիք, երեսնիդ դարձուցէք և ինձի համար աղօթեցէք:

ԷՄՄԱ.— Այո՛, ձեզի համար կ'աղօթեմ, [զլուխը դարձնելով աղօթել կ'սկսի, այդ միջոցին Փօրրատօ սրուակին մէջինը խմելով սեղանին վրայ կը գնէ, և Էմմային կը մօտենայ]:

ՔՕՐ.— Ծնորհակալ եմ աղջիկս, ալ կը բաւէ:

ԷՄՄԱ.— Կը տեսնէք որ ես ալ կ'արտասուեմ:

ՔՕՐ.— Ձեզ ամենքնիդ ալ երջանիկ ընելու եկայ:

ԷՄՄԱ.— Հիմա պիտի՞ երթաք, կարծեմ թէ Ռօզալիան ալ միասին պիտի գայ:

ՔՕՐ.— Ձեզի ո՞վ ըսաւ:

ԷՄՄԱ.— Ոչ ոք, բայց քիչ առաջ զիս գրկեց եւ արտասուեց, ատկէ կռահեցի:

ՔՕՐ.— Կը սխալիք, աղջիկս, ան երբեք չպիտի բաժնուի ձեզմէ:

ԷՄՄԱ.— Եթէ ինձմէ բաժնուի, չառ պիտի յուսահատիմ:

ՔՕՐ.— Ըսել է Ռօզալիան կը սիրէք:

ԷՄՄԱ.— Մօրս պէս կը սիրեմ:

ՔՕՐ.— Եթէ մայրդ եղած ըլլար, կ'ուրախանայիր:

ԷՄՄԱ.— Եթէ մայրս եղած ըլլար, չառ երջանիկ պիտի զգայի ինքզինքս, չառ անգամներ երազիս մէջ անոնց ամուսնանալը կը տեսնէի:

ՔՕՐ.— [Բիշ մը մտածելէ յետոյ] եթէ ձեր երազին մէջ տեսածը ճշմարտութիւնը ըլլար, ի՞նչ կ'ընէք: ԷՄՄԱ.— [Զարմացկոտ] Ի՞նչէր կ'ընէք, Քօրրատօ:

ՔՕՐ.— Մինչև հոս գալուս բուն պատճառը այդ իսկ է, աղջիկս, անարդարութիւն պիտի ըլլայ երկարատեան ձեզ անստուգութեան մէջ ձգելը, պարագայ տեղը աչքերնիդ երկինք յառած՝ մայրերնիդ մի՛ փնտռէք, հոս է ան... ձեր աչքին առջեւը, այս տանը մէջ, ձեզ զի հետ միասին կը գտնուի...:

ԷՄՄԱ.— Ռօզալիան...

ՔՕՐ.— Այո՛... սրտիս մէջ մեծ մխիթարութիւն կը գգամ, երբ յիշատակի մը լուրը կուտամ ձեզի:

ԷՄՄԱ.— Ռօզալիա իմ մայրս... արդեօք երա՞զ կը տեսնեմ... եթէ ըսածնիդ իրաւ է շատ չնորհակալ եմ, բայց ինքը ո՞ւր է... արդեօք մեկնեցաւ սակէ... Ռօզալիա, Ռօզալիա:

ՏԵՍԻԼ Գ.

Նոյն անձերը ԲԱԼՄԻԷՐԻ և ՌՕԶԱԼԻԱ

ՌՕԶԱ.— Ի՞նչ կ'ուզէիք, Էմմա:

ԷՄՄԱ.— Քօրրատօն հոս է [խօսքը Բալմիէրի ուղղելով] իր ըսածները ճշմարիտ են, տարակուսանքը սրտէս հանեցէք. ան կ'ըսէ թէ մայրդ մեռած է, ողջ է, [Ռօզալիաի դառնալով] դուք խօսեցէք... դուք էք, իմ մայրս դուք էք...

ՌՕԶԱ.— [Շփոթած] ա՛հ...:

ԲԱԼՄԻ.— [Քօրրատօյի դառնալով] Ի՞նչ դո՞ւք լուր տուիք...:

ՔՕՐ.— Հանդարտեցէք, բարեկամս... բարկութիւննիդ չափաւորեցէք... յայտնեցի թէ Ռօզալիաի հետ ձեր ունեցած կապը և յարաբերութիւնը օրինաւոր է:

ԲԱԼՄԻ.— Ի՞նչ ըսել է...:

ՔՕՐ.— Եթէ դադանիք մը պարզեցի, ձեր ներս

ղութիւնը կը խնդրեմ. բայց ամէն պարագայի և ստիպողաբար իմացնել, պարտք համարեցի: Սակայն ես այնպէս Ռօզալիայի հետ ամուսնութեան արգիւք ըլլալուն պատճառ եղայ:

ՌՕԶԱ.— Ա՛հ, ի՞նչ ըսելու է, Քօրրատօ...

ԲԱԼՄԻ.— Ա՛հ, դուք ի՞նչ ըրիք Քօրրատօ...

ՔՕՐ.— Հոս տեսածներուս և ըսածներուս համար որոշումս տուի...

ԲԱԼՄԻ.— Բայց ես ձենէ կը վախնամ:

ՔՕՐ.— Վախցէք, բարեկամս վախցէք, (Էմմային ուղղելով) սիրելի օրիորդ ես ձեզ չարչարեցի, (ձեռքէդ բռնելով) եկո՛ւր քեզ մօրդ քով տանիմ, ես ալ ձեր վրայ նայելով մխիթարուիմ...:

ԷՄՄԱ.— Տեսած երազներս կ'իբրականանան:

ՌՕԶԱ.— (Սոսկումով) ա՛հ, աղջիկս: (Քօրրատօ գեղեւելով ոտքի կ'ելլէ, սեղանին կը մօտենայ ու կը նստի) Քօրրատօ՛... Քօրրատօ՛...:

ԲԱԼՄԻ.— Բայց այս խեղճ մարդը պիտի մեռնի, (մօտենալով) այո՛, պիտի մեռնի:

ԷՄՄԱ.— Կեցէք, այս սրուակին մէջ գեղ մը կայ, քիչ առաջ խմեց, հիմա նորէն տանք:

ԲԱԼՄԻ.— (Սրուակին նայելով) ա՛հ, ասոր մէջինը սոսկալի թոյն մըն է... ա՛հ. այս մարդը ինքզինքը թունաւորեր է...:

ԷՄՄԱ.— Աստուած իմ, օգնութիւն... հասէք:

ՌՕԶԱ.— Օգնութիւն... հասէք... ան չպիտի մեռնի:

ԲԱԼՄԻ.— Գործը գործէն անցեր է... ամէն բան լմնցեր է...

ՔՕՐ.— Անկարելի է, (խեղճիդ) խեղճ կին... ազնիւ պարոն դուք երջանիկ ըլլալու սահմանուած էք, այդ զոհողութիւնն ալ թող իմ ձեռքովս ըլլայ:

ՌՕԶԱ.— Ամբողջ յանցանքը իմա է, իմ մէկ խոս

տողանութիւնս այս խեղճը անձնասպանութեան մղեց:

ԲԱԼՄԻ.— Ինծի համար զոհուեցաւ:

ՔՕՐ.— (Ինքնիրմէ ելած) զիս ձերբակալելու եկեր են... ա՛հ, վատ ոճրագործ, գազան մարդ, հոգիս մարմինէս կը քաղուի, զգայնութիւնս կը կորսուի, ա՛հ... Աթա՛... Աթա՛...

ՌՕԶԱ.— (Ինքնիրեն) Իր աղջկանը անունը կը կանչէ. (Էմմային) ան կը կարծէ թէ իր աղջիկն էք. (մօտենալով) անգամ մը հայր կոչէ զայն, որպէսզի հանդարտի:

ԷՄՄԱ.— (Քօրրատօի կը մօտենայ և ձեռքը ուսին կը դնէ) հա՛յր... հա՛յր, Աթաիդ նայէ:

ՔՕՐ.— (Արթննալու պէս) Աթա՛ս, Աթա՛ս, (կ'ելլէ Էմման կը գրկէ), (Բալմիէրի և Ռօզալիան աչք կ'ընէ, Էմման անոնց կը յանձնէ, և աթոռին վրայ կ'իջնայ) ո՛չ, ո՛չ, դուն Աթան չես, դուն Էմման ես, (կը մեռնի, Ռօզալիա և Էմմա դիակին վրայ իյնալով կ'արտասուեն...):

(Վարագոյրը կ'իջնէ)

Կ Ե Ր Զ

10.870
10875

891.71

4-88